

محاسبات و کمسیون چون میخواست در این محاسبه عمل مجلس سرمشق بشود برای سایر ادارات برای اینکه اداره مجلس يك اداره است مهمتر از سایر ادارات که باید همیشه برتری بر سایر ادارات داشته باشد و اعمال آن سرمشق باشد برای سایر ادارات این بود که خواستند با قلم باقی بماند و بکمر چینی که ممکن است در اینجا اقدام کنند با این واسطه فقط در دوره مورد کسر شد که از رئیس و مدیر دارالانشاء یکی ده تومان و از سایر مدیرها یکی پنج تومان و همانطوریکه مخبر محترم اظهار داشتند تکلیف کمسیون محاسبات نبود که برود به دارالانشاء ببیند خط کی بهتر است و کی بیشتر کار میکند و زحمت میکشد و اینکه از باب گفتند که چون مجلس اقدامی نکرد و تکلیف را معین نکرد باین جهت به معین طریق که صورت دادیم عمل شده است این يك چیزی است که مجلس باید رای بدهد و اینکه گفته شد که کمسیون محاسبات تصور کرده است و بی اعتدالی نموده است بنده عرض می کنم ابتدا تصور نکرده است بلکه لازمه مذاقه و صحت عمل را بکار برده است .

تقی زاده - در بودجه های چهار ماهه که از وزارتخانهها تقدیم مجلس شده بود يك چیزی علی الحساب داده بودند که هر وقت تصویب شد تمام بدهند مثل اینکه وزارت عدلیه ثلث داده بود و سایر جاها نصف میدادند اما در يك اداره که عمل ثلث و نصف شاید نموده است و با بهتر ترتیبی تمامش داده شده است این را اسم بودجه بر روی آن گذاشته ایم و آورده ایم اینجا حالا اگر ده تومان مثلا کسر شود این را کی باید بدهد آیا مباشرین بشما میدهند بقیه بنده این ترتیب هیچ معنی ندارد اداره مباشرت مدتی است که بودجه را داده است و شما نخواندید و آنها از روی همین صورت داده اند و اداره مجلس هم يك اداره کوچکی است از این صورت سه ماه یا چهار ماه گذشته باید صرف نظر کرد نظامنامه داخلی ما هم میگوید بودجه مجلس در اول سال باید بگذرد حالا همین را اگر رای میدهند بدهیم که در آتی هم از روی آن عمل نمایند و اگر باید تغییر و تبدیلی و دخل و تصرفی در آن بشود آن وقت رای داده شود برای سال آتی که حالا چه چیز را رای بدهیم و تصویب میکنیم این يك چیزی است که داده شده است بنده اسم بودجه بر روی آن گذاردن و تصویب یا عدم تصویب را صحیح نمیدانم و هیچ معنی ندارد این يك چیزی است که مثل سایر وزارتخانهها علی الحساب میدادند حالا اگر مجلس تصویب نمی کند از ماهیانه آتی باید بتدریج کسر گذاشته شود در هر صورت یا این را برای سال آتی تصویب نمائیم یا بودجه سال آتی به مجلس بیاید والا برای چیزی که داده شده است چه رای بدهیم .

میرزا مرتضی قلیخان - این مطلب صحیح است که این چیزی که نوشته شده حساب گذشته است ولی این خودش يك مأخذی می شود برای بودجه آتی و وقتی که رای مجلس معین شد ما فوراً حساب را معین می کنیم و به مجلس می دهیم حالا بنده صلاح می دانم که مجلس رای بدهند که این تصویب کمسیون

صحیح است یا اینکه پیشنهاد اداره مباشرت صحیح است یکی از اینها که پیشنهاد شده رای بدهند تمام می شود و حساب مفروض می شود و تکلیف اداره مباشرت معین می شود .

میرزا داود خان - بنده دیگر عرضی ندارم فقط بعد از آقای میرزا مرتضی قلیخان عرض می کنم که دارالانشاء مجلس با سایر جاها نباید فرق داشته باشد هیچ علت ندارد که کمتر از اجراء وزارتخانهها برای آنها حقوق تصویب شود .

سلیمان میرزا - علاوه بر اینکه آقای میرزا داود خان فرمودند بنده عرض می کنم مدیرهای ادارات را در وزارت داخله یکی صد تومان نوشتند و بنده در اینجا می بینم علاوه بر اینکه کمتر نوشته اند بتفاوت هم نوشته اند مثلا مدیر شعبات را در يك جا بیست تومان و در یکجا سی تومان معین کرده اند ما اگر باید مواجب را از برای شغل معین کنیم مدیر شنبه هر کس باشد باید بقدر لزوم باو حقوق بدهیم که از روی صداقت و اطمینان قلب بتواند کار کند .

میرزا مرتضی قلیخان - این مسئله که فرمودند در باب اختلاف حقوق مدیرها صحیح است ولی نباید ملاحظه اسم مدیری را کرد باید دید که شغل او چیست و نفر مدیر را که همان اسم آنها مدیر است و عمل ندارد نمی شود مساوی کرد با مدیری که وزارتخانه با او است و باید روزی افلا هشتاد کاغذ بنویسد .

مهاضد الملک - می خواستم عرض کنم که این صورت در هیئت رئیسه با کمال صرفه جوئی نوشته شد و ارجاع شد به اداره مباشرت و با از هیئت رئیسه پاره توضیحات خواستند از باب شغل اعضاء دارالانشاء گفته شد که این با کمال صرفه جوئی نوشته شده است بعد صورت را فرستادیم بکمسیون محاسبات کمسیون بنده را دعوت نمودند و بنده حضوراً زحمت و شغل آنها را شرح دادم و حالا عجب دارم از اینکه باز از مقدار حقوق آنها کاسته اند دیگر اینکه در موقع عمل معلوم می شود این حقوق کافی است یا غیر کافی و ما اول در هیئت رئیسه همچو تصور می کردیم که این حقوقی که منظور داشته ایم کافی است بعد که شروع بکار کردیم می بینیم خیلی خیلی کم حقوق از برای آنها نوشته شده است چنانچه دایره تند نویسی که بسیار کار مشکلی است و باید هر روزه صورت مشروح مذاکرات مجلس را بطور صحیح ضبط نموده و بنویسند و شاید بعد از این بعضی از جرایم از ما خواهش کنند که آن صورت را بدهیم بایشان در روزنامه خود طبع نمایند چنانچه روزنامه وقت همین تقاضا را کرده است و در صورتیکه عمل تند نویسی خیلی زحمت دارد حقوقی که برای آنها منظور شده نفری پانزده تومان است و این حقوقی است که وزارتخانهها با يك ثبات میدهند و علاوه بر اینکه دایره تند نویسی صورت مجلس را پانزده تومان نوشته اند برای خلاصه نویسی عرایض هم پانزده تومان تصویب نموده اند و اینها را بنده گمان میکنم که خیلی کم منظور شده است و باید در آتی حقوق کافی از برای اعضاء مجلس منظور شود که کار

صحیح از آنها خواسته شود و اینکه گفته شد اعضاء وزارتخانهها بیشتر کار دارند بجهت توضیح عرض میکنم که اینها از صبح می آیند و تقریباً تا دو ساعت از شب گذشته مشغول کارند در این صورت نمیشود گفت که زحمت اینها کمتر از سایر جاهاست .

رئیس - از مذاکراتی که در این باب بعمل آمد معلوم می شود که اکثریت تصویب می کند که آنچه در این چهار ماهه عمل شده است صحیح است و برای سال نو باید بودجه صحیح مرتب شود با ملاحظه اطراف کار پس حالا به معین صورت رای میگیریم هر کس بطوریکه اداره مباشرت عمل کرد تصویب مینماید قیام نماید .

اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد
رئیس - لایحه ایست که وزارت عدلیه پیشنهاد کرده است راجع بده تاسیسات عدلیه خوانده میشود (لایحه وزارت عدلیه راجع بده تاسیسات عدلیه قرائت شد)

رئیس - رجوع میشود بکمسیون عدلیه . امتیاز نامه طلا شویی و معدن طلا و سایر فلزات و راپورت کمسیون فواید عامه در این خصوص قرائت شد .

رئیس - ابتدا در کلیات این امتیاز نامه مباحثه می شود .

محمد هاشم میرزا - این ترتیبی که در اینجا نوشته شده است بنده ملتفت نمی شوم و اینکه اینجا نوشته شده (۵۶) هزار ذرع اینطور نیست (۵۶) میلیون ذرع می شود .

وکیل التجار - بنده چند فقره اساسا در کلیات این امتیاز و کلیه امتیازات میخواهم عرض کنم . اولاً - معادنی که در املاک غیر پیدا خواهد شد یا ملاحظه خواهد شد دولت از آنها خواهد خرید یا اینکه هیچ نباید گفت اینجا نوشته شده است که بقیه عاده صاحب ملک باید بفروشد و دولت مساعدت خواهد کرد بنده عرض میکنم این هیچ راجع بامتیازیکه دولت میدهد و حق می دهد بگیرد ندارد که اگر در ملک غیر يك چیزی پیدا شود که دولت با صاحب امتیاز مساعدت کند که آنرا بقیه عاده بخرد در هر صورت بنده این ماده را زیادی میدانم و دیگر آنکه وقتی که معادنی کسی میخواهد اداره کند باید دانست که معدن غیر از کارخانه است کارخانه اگر بخواهند وارد کنند ممکن است برای تشویق آنها و بجهت اینکه این اسباب رفع احتیاج ما را تا یکدرجه میکنند آنها این آلتی را که میخواهند بیآورند از گمرک معاف داریم ولو کسانی که از معدن استخراج میکنند آهن یا نقره یا نیک یا هر چه باشد عادت بکنیم بر اینکه بگوئیم از گمرکش صرف نظر کنیم گمان میکنم که هیچ ربطی باصل مطلب نداشته باشد و بنده اساساً این را قبول نمیکنم یکی هم در امتیازات یکجدا اقلی قرار میدهند یعنی آن کسی که امتیاز را میگیرد يك حدی را فرار میدهند که سالانه مثلا يك ده يك بدولت بدهند و آنهم از روزی که امتیاز داده میشود اول آن باشد که اگر صاحب امتیاز استخراج نکند یا تبدیلی کرد آن میزانی را که باید بدهد از او بگیرند منتها اگر بخواهیم قدری ملاحظه حال او را بکنیم بگوئیم که تا شش ماه

برای تهیه لوازم و تدارک اسباب معاف باشد ولی از آن روز بپس حکما باید میزانی را که تعیین میشود بدولت بدهند این چند فقره را بنده در کلیه امتیازات لازم میدانم و دیگر آنکه کسیکه میخواهد داخل یک کاری بشود و امتیاز یک معدنی را بگیرد باید یکمیزانی سرمایه معین کند و بنمایاند نه اینکه ما بیک کسی امتیازی بدهیم در صورتیکه هیچ معلوم نباشد سرمایه اش چیست مثلا بیک کسی امتیاز بدهیم و او برود صد تومان خرج کند و ببیند اگر فائده کلی برای او دارد دنبال نماید و اگر منفعت نکرده باشد بحال اولیه باقی بگذارد بنده عرض می کنم اینکار یک سرمایه معینی لازم دارد که بنمایاند و ملتزم شوند که ما تا این مقدار خرج میکنیم اگر نتیجه بدست آمد دنبال میکنیم و اگر نتیجه بدست نیامد قبل از اینکه این مبلغ را بمصرف برسانیم حق نداریم در کار مسامحه کنیم این هم یکی از چیزهایی است که بنده در کلیه امتیازات خیلی لازم میدانم برای اینکه این سبب می شود که کسانی که میخواهند در این کار داخل شوند بیک نتیجه خوبی برسند که هم برای خودشان فائده داشته باشد هم برای دولت.

دکتر اسمعیل خان - اولاً در باب نقشه این
 که حضرت والا فرمودند نقشه این از صاحبان امتیاز خواسته شده و آورده اند یک نقشه جغرافیائی است که یکجا را مرکز معین کرده اند اطراف و توابع آن را اگر خود نقشه را هم بیاورند همین طور خواهد شد بجهت اینکه ما که آنجا نرفته ایم و در نقشه یکجائی را مرکز قرار می دهیم مثلا مینویسند مرکز طهران از سمت جنوب نیم فرسخ و از طرف شمال یک فرسخ از این نمی شود چیزی فهمید این نقشه را آوردند بکمسیون و کمسیون هم بآن معتقد شد برای این که ایران بیک نقشه مفصلی که تمام نقاط جزئیة را معین کرده باشد نوشته باشد که مواد معدنی آن چیست ندارد و اگر داشته باشد هم گمان می کنم همین حال را خواهد داشت یک مرکز را معین میکنند و مینویسند از طرف مشرق نیم فرسخ و از جنوب فلانقدر و اینکه فرمودند که این یک موضوع اساسی است که مجلس باید بنشیند با حضور وزراء و وزیر فوائده عامه یک قرار اساسی بدهند که در املاک غیر آنچه واقع است مال دولت است یا مال صاحبان ملک این یک قرار است که باید داده بشود و تا این قرار داد داده نشده است هر راپورتی که از کمسیون بیاید همین است کمسیون چاره نخواهد داشت مگر اینکه بگوید که امتیاز را باید بدست بکشیم داد و دیگران را نباید گذاشت مداخله نمایند دیگر وقتی که مجلس در این باب قرار بدهد و بگوید معادن آن که در املاک شخصی پیدا می شود تکلیف آن چیست و تا وقتی که این قانون نگذرد ممکن نیست که از صاحبان معدن بشود باین میزان خرید بجهت اینکه بسا می شود که یک زمینی است لایزرع و ذریع بکشاهی مثلا قیمت ندارد ولی همینکه اسم معدن روی آن رفت صاحب آن می گوید اصلا نمی فروشم فرض این است بملاحظه اینکه فعلا این مسئله از تصویب مجلس نگذشته کمسیون تکلیفش این است که یک قرار بدهند که بهر قیمتی که

ممکن است بهر اندازه باشد صاحبان ملک را راضی کنند اما در خصوص اسباب وارد کردن این معلوم است که اسباب را می آورند برای آبادی مملکت شما و در تمام جا ها همینطور معمول است که تخفیف میدهند و در باب میزان اول گفتند گمان می کنند که طلا در آنجا ریخته است این یک طلائی است که در آنجا آب شسته است و آورده است موافق تحقیقاتیکه کرده اند می گویند اگر یک زحمت فوق العاده بکشند شاید یک چیزی بشود نهایتاً در مسئله که فرمودند هر کس می خواهد این کار را بکند باید یک سرمایه را بنمایاند بنده عرض می کنم که این معلوم نیست که این مایه را که خواهد گذاشت آیا بر میدارد یا خیر آیا ضرر می کند یا نفع و اگر بخواهیم این را قرار بگذاریم گمان می کنم که هیچوقت یک همچو کسی پیدا نشود که یک همچو چیزی را بنمایاند و یک امتیازی بگیرد و همینطور این معادن خواهد ماند و اینهم تکلیف مجلس نیست که این را قرار بگذارد این را باید صاحب امتیاز بوزیر فوائده عامه ارائه بدهد و وزیر از او ضمانت بگیرد برای آن سرمایه و اینکه کمسیون این مقدار تصویب نمود که از صاحب امتیاز گرفته شود بجهت این بود که از هر امتیازی که ملاحظه کنید در خارجه از صدی سه الی پنج بیشتر نمیدهند و کمسیون هم بیش از این نتوانست تحمل بکند از برای اینکه اگر کسی بخواهد یک همچو کاری بکند و جمعی را بنام برساند اگر کمسیون بیش از این سختگیری میکرد کار خیلی مشکل می شد.

وزیر علوم - بنده عرض می کنم مادر این
 امور معاش مجبوریم تاسی بسایر دول کنیم بجهت اینکه آنها خیلی از ما پیشند و خیلی تجربه ها کرده اند وقتی که ما بآنها توجه کنیم می بینیم که دورای در مسئله معادن در ممالک پیدا شده است که بعضی ممالک به یک رای رفتار میکنند و بعضی برای دیگر بعضی ممالک خیلی بزرگ مثل مملکت انگلستان معادن را ملک صاحب می دانند و اگر یک کسی بخواهد تفتیش کند باید رجوع کند بصاحب ملک و با او یک فراری بدهد و بعد از آنکه پیدا کرد حق صاحب ملک را بموجب فراری که داده است می دهد و مشغول کار می شود و در بعضی ممالک دیگر مثل آلمان و فرانسه معادن را حق دولت قرار داده اند لیکن امتیاز آن را باشخاصی می دهند و آن صاحب امتیاز می رود و مشغول معدن پیدا کردن می شود و لو اینکه در ملک غیر باشد و بعد از آنی که پیدا کرد از دولت امتیاز می گیرد مشغول کار می شود و اینجا این ترتیبی که معمول است در حقیقت وارونه آن ترتیب است اینجا آن کسی که میخواهد کار بکند اول پیدا میکند بعد امتیاز میگیرد و در اینجا اول امتیاز بگیرد بعد معدن را پیدا میکند ولی در واقع که به بینیم یکی است اما در مسئله اینکه بچه مدت این معادن داده میشود آنکه در ملک خودش است که معلوم است و ابداً است و آنکه از دولت امتیاز ابداً داده میشود ولی باید کار بکند و اگر یک مدتی گذشت و صاحب امتیاز کار نکرد دولت می تواند آن امتیاز را باطل نماید و اما در مسئله گمرک بدهم واجب می دانم که

این مساعدت را باین اشخاص که می خواهند خدمت بمملکت کنند دولت بنماید و اگر بشود معاف نماید حتی در روسیه که گمرکش خیلی سخت است گمرک اسباب طلاشویی معاف است اما اگر در سایر صنایع هم معاف کنیم گمان می کنم خیلی کار غلطی نکرده باشیم و آنچه عقیده بنده است این است که چندان عیبی ندارد بجهت اینکه باید آنها را تشویق کرد اما در خصوص حداقل همانطور که گفتند این هیچ بنظر صحیح نمی آید چطور میشود چیزی که هنوز وجود پیدا نکرده برای آن یک حداقلی قرار داد اما در مسئله سرمایه هیچ لزومی ندارد در هیچ جا هم اینطور نیست آنها معلوم است خودشان صاحب امتیاز میروند ثروت پیدا میکنند و عمل میکنند و چنانچه کسی امتیاز را بگیرد و بعد کار نکند و باطل بماند البته آن امتیاز هم از بین میرود اما در مسئله اینکه این معدن طلا یک اهمیت میدهد معدن این یک خیال غلطی است هر معدنی که قابل ولایت باشد برای استخراج آنهم مثل معدن طلا است تمام حکمهای این فن فلزات را مادامیکه در زمین است مساوی میدانند هر کدام زحمت بیرون آوردنش زیاد است قیمتش هم زیاد است و هر چه زحمت استخراجش کم است قیمتش هم کم است و آنقدریکه در زمین میماند طلا و سنگ مثل هم است اما این قسمتی که از این طلا تحمیل شده است باین بیچاره ها این تقصیرش از طرف بنده است بجهت اینکه این امتیاز را وقتی خودم پیشنهاد کرده بودم و این اندازه معین کردم اینها که آمدند یا گیر آنها شد سه یک ده یک از این زائد بر کلیه باشد و کمسیون این شکلی که تصویب کرده است معلوم است که دیگر بسته برای و کلای ملت است .

وکیل الرعایا - بعد از توضیحاتیکه آقای وزیر
 دادند بیش از یک چیز بنده دیگر محتاج نیستم بدانم و همچنین که بنده بخواهم لازم است که آقایان هم بدانند محسّنات این کار همان بود که فرمودند اولاً یک چیزیکه اینجا هست که لازم است عرض کنم این است که همانقدریکه این استخراجش خوب است از راه دیگر همانقدر مضر است که این زمین در کنار رودخانه واقع شده است یعنی خاک قابل زراعت میخواهند بشویند باین ترتیب که این خاک ها را میدهند بآب بعد آن خاک طلا بنده می ماند آن خاک را میگیرند و تجزیه می کنند و طلا را از آن استخراج می کنند و این استخراج ولو بصدی یک منفعت هم باشد که از برای مملکت فایده دارد و بهمانقدر این مطلب مضر است برای اینکه خانه خود را خراب می کنیم این زمین زراعتی است و بعد از آنی که خاک آن برداشته شد دیگر قابل زرع نیست باز هم توضیحاً تکرار می کنم که این استخراج اگر در معدن باشد هر چه باشد برای مملکت فایده دارد اما اگر خاک شویی است که باید خاک قابل زراعت را با آب بدهند و از توی آن طلا بگیرند ضرر است و بقدریکه فایده دارد چند مقابل ضرر عاید مامیشود و یک چیز دیگری است و آن این است که مادر اختیارات می نویسیم تا دو سال باید شروع بکار شود بنده عرض می کنم که یک چند بیرق هم بدور خاک زدن ممکن است علامت شروع باشد و بنده باینقدر اکتفا نمی کنم بلکه شروع آنست که تا یک اندازه بدولت آن چیزی

که باید برسد عاید شود که دست وبال ما هم باز شود در هر صورت این کلمه شروع را که در اینجا است بنده نمی فهمم .

وزیر علوم - باید کلمه شروع را شروع با استخراج نوشت .

حاج آقا - بنده عرض می کنم در این امتیاز معادن چند صحبت به میان آمده است یکی مسئله معادن صاحبان املاک است این يك صحبت اساسی است که گمان من این است منبع هر کس بخواهد امتیازی بگیرد این مذاکره به میان بیاید و خیلی وقت ما را ضایع کند بقیه بنده صلاح این است که دیگر از این بعد از معدنی که در ملک اشخاص واقع است مذاکره نکنیم و ابتدا اسم نبریم که ما مجبور باشیم یا دولت مجبور باشد که از آنها بگیرد چنانچه آقای وزیر هم فرمودند که معادنی که در املاک اشخاص واقعست یا این است که از صاحبان ملک اجازه می گیرند و پایش از اجازه دولت صاحبان ملک را راضی میکنند علی کل تقدیر اینگونه معادن از صاحبان ملکست ما نمی توانیم بگوئیم که دولت از او بگیرد یا اینکه صاحب امتیاز مساعدت کند باید ابتدا اسمی از اینگونه معادن نبریم خود صاحب امتیاز خود بداند با صاحب ملک لابد يك طوری خواهند کرد دیگر اینکه می خواهم عرض کنم یکی از موجبات آبادی مملکت همین معادن است و آنهم باید کشف شود و آزاد استخراج کنند تا فایده از آن برده شود والا همین طور زیر خاک بماند و استخراج با کشف نشود که فایده ندارد و در خصوص درك بهمان ملاکی که فرمودند که از کارخانه و چیز هائی که موجب آبادی است وارد می شود گمرک نباید گرفته شود و از همین ما هم که راجع به همان ملک است گمرک نباید گرفت و با اینگونه اشخاص کمال مساعدت را باید کرد تا بلکه اشخاص دیگری هم پیدا شوند و يك منفعت کلی از او حاصل نمایند و بدولت هم منفعت برسانند بجهت اینکه تا منفعتی حاصل نشود این کار را نخواهند کرد ما تا می توانیم باید از اینها تشویق کنیم اما در خصوص حقوق دولت هم گمان میکنم این مقدار که نوشته شده است خیلی زیاد است اما در باب حداقلی که آقای وکیلالتجار فرمودند معدنی که هیچ عایدی آن معلوم نیست ما چطور می توانیم يك حد اقلی برای او معین کنیم ما هیچ نمی دانیم که چه اندازه از این معدن بیرون خواهد آمد تا اینکه يك حد اقلی را بگیریم اما در باب سرمایه و عاملیت گمان میکنم خیلی حرف درشتی است کسانیکه در خصوصیات معدن و علم آن آگاهی دارند می دانند که معادن کلیه چه معادن سطح الارضی باشد چه معادن در عمق باشد هر چه باشد همین که مستخرج آن عالم باشد همیشه آن معادن باقی میماند و همیشه از آن استفاده خواهند کرد اما اگر کسی بی علم باشد و نداند علم معدن را سبب می شود که آن معدن بکلی از فایده می افتد در هر صورت عقیده بنده این است که این فرمایش آقای وکیلالتجار خیلی صحیح و قابل توجه است و مخصوصا کسیکه امتیاز معدنی را میگیرد باید از خصوصیات علمی آن معدن مطلع باشد اما در خصوص شروع بکار هم گمان می کنم

که فرمایش آقای وکیلالتجار با صحیح است و این ماده را باید بطوری صحیح نمود .

رئیس - دو چیز را با آقایان نمایندگان یاد آوری می کنم یکی اینکه باز رعایت مخالف و موافق نمود و دیگر اینکه در مباحثه کلیات که طرف این پیشنهاد را می گیرند گاهی از ابتدای آن مذاکره میکنند و گاهی می روند بانه مباحثه باید در کلیات باشد اینک داخل در جزئیات شویم .

وکیلالتجار - بعضی از آقایان در بیانات خودشان از مواد مذاکره به میان می آورند و حال اینکه هنوز داخل شور در مواد نشده ایم .

منتصر السلطان - بعد از فرمایشات و توضیحات مخبر محترم کمیسیون دیگر گمان نمی کنم صحبتی باشد خوبست مذاکره در کلیات ختم شود .

رئیس - مباحثه در کلیات بقدر کفایت بعمل آمده حال رای میگیریم هر کس مباحثه در کلیات را کافی می داند و تصویب میکنند که داخل شور مواد شویم قیام نماید .

(اغلب قیام نمودند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد که داخل شور در مواد شویم (شروع بشود گردید) .

در ماده (۱) پس از قدری مذاکره شاهدان اسدالله میرزا پیشنهادی کرده با اکثریت قابل توجه شده رجوع بکمیسیون شد .

پیشنهاد اسدالله میرزا (معادن و جواهر عتیقه در ماده اولی استثناء شود) .

ماده (۲) نیز پس از مذاکرات دکتر اسمعیل خان پیشنهاد ذیل را تقدیم مجلس نمود .

(این بنده پیشنهاد میکنم که پس از هر پنج سال یکمشر بر عایدی دولت افزوده شود که عایدی دولت به ۱۰ درصد برسد) .

رئیس - در قابل توجه بودن این پیشنهاد رای می گیریم هر کس این را قابل توجه می داند قیام نماید .

(با اکثریت رد شد)

در ماده (۳) شاهزاده محمد هاشم میرزا جمله را پیشنهاد نمود که بر ماده سیم افزوده شود .

پیشنهاد محمد هاشم میرزا (این بنده پیشنهاد میکنم که این جمله بر ماده (۳) افزوده شود باید شرکاء از تا بهین داخله باشند اگر یکی از شرکاء قبول تبعیت خارجه را نمود حق امتیاز از او سلب میشود اگر وراثت از تبعه خارجه باشد حق امتیاز با او منتقل نخواهد شد .

رئیس - هر کس این پیشنهاد را قابل توجه می داند قیام نماید .

(اغلب قیام نموده و با اکثریت تصویب شد)

در ماده (۴) پس از مذاکره آقای تقی زاده اظهار نمود که این کلمه اضافه شود بعد از کلمه از نقطه بنقطه دیگر (در داخله حوزه امتیازیه) (تصویب شده اضافه شود) .

ماده (۵) مبنی بر اینکه زمین هائی که صاحبان امتیاز می خواهند طلا از آن استخراج نمایند اگر مال دولت نباشد باید صاحبان ملک اجازه بدهند و اگر سختگیری کردند باید دولت با صاحبان امتیاز مساعدت نماید قرائت شد (چون در کلیات که مباحثه

میشد بودن این ماده محل اختلاف شده بود رجوع بکمیسیون شد) .

ماده (۶) و (۷) با ماده العاقبه کمیسیون قرائت شده و مطرح شور گردید .

رئیس - حالا اینها می رود بکمیسیون ولی از مخبر محترم کمیسیون خواهش میکنم که در ترتیب انشاء عبارات قانون قدری مدافه بکنند چون در این مرتبه بعضی عبارات در این راپورت بود که تا يك اندازه کلماتش قانونیت نداشت .

رئیس - آقای معتدالتجار سئوالی داشتید از وزارت امور خارجه در خصوص . . .

معتدالتجار - موقمش گذشته است .

رئیس - يك سئوال دیگر در خصوص قونسول اسلامبول داشتید .

معتدالتجار - آنهم گذشته است .

رئیس - آقای حاج فائق الملک سئوالی داشتید از وزارت امور خارجه در خصوص رحیم خان ورفتن او بروسیه .

حاج فائق الملک - بلی در خصوص رحیم خان و شرارت او و ترتیباتی که فراهم کرده و حرکتی که از او صادر شد که بر همه ماها معلوم است و لازم ببیان نیست تا اینکه دولت مجبور شد باینکه تهیه استعداد بکند و چقدرها دولت برای همین مطلب جلوگیری کند و عاقبت رحیم خان بروسیه فرار کرد می خواستم از وزارت امور خارجه سئوال کنم که آیا اقدامی در این باب کرده اند و لذا کره درین باب شده است یاخیر .

معاون وزارت امور خارجه - وزارت امور

خارجه در این خصوص هم در اینجا با سفارت دولت روس مذاکره کرده است و هم بشارت دافرا ایران که در بطر بورغ است اجازه داده است که با وزیر امور خارجه آنجا مذاکره نماید و جوابی که از سفارت آنجا بوزارت امور خارجه داده شده است این است که می گویند چون رحیم خان مقصر پلتیکی است مطابق قوانین معموله همه جا مقصرین پلتیکی را نمی توانیم رد کنیم .

حاجی فائق الملک - گمان میکنم مسئله

رحیم خان و اقداماتی که او کرده است طوری نیست که بتوان قانع شد که مقصر پلتیکی است زیرا رفتاریکه او کرده است چنانکه اگر سفارت روس اگر بدوسییه شکایاتی که از قونسول گری آذربایجان رسیده است رجوع نماید ثابت می شود که تقصیر رحیم خان تقصیر پلتیکی نبوده است حتی از خود سفیر روس مکرر از حرکت رحیم خان اظهار شکایت شده است و این مسئله را اگر وزارت امور خارجه بی نکنند گمان می کنم بیشتر اسباب تجری سایرین شود .

معاون وزارت امور خارجه - همین فقره

را مخصوصا وزارت امور خارجه با سفارت روس اخطار کرد و بریر روز هم جواب خواستیم .

(راپورت کمیسیون بودجه راجع بورنه مرحوم

حاجی میرزا ابراهیم آقا قرائت شد کمیسیون تصویب کرده بود که ماهیانه پنجاه تومان بورنه داده شود از اینقرار که بسه نفر دختر هر یکی ماهی ده تومان و بيك نفر عیال بیست تومان)

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - میخواستم عرض کنم که اینها علاوه بر احتیاج به خارج قریب سیصد تومان قرض دارند آن قرض را که نمی توانند از این وجه بدهند کمیسیون مبتکران بنا بر پیشنهادی در این باب بکنند که یک مقدار وجهی برای قرض اینها تهیه شود .

فهمیم الملک - در باب قرض هم قراری داده شده است .

افتخار الواعظین - بنده عرض می کنم خوب است فرمایش آقای آقا شیخ ابراهیم را جمع کنیم با همین لایحه باین ترتیب که دادن این حقوق را کمیسیون از اول حمل تصویب کرده ما از اول افتتاح مجلس یا از اول ابتدای تشکیل دولت جدید تصویب کنیم .

رئیس - اینطور نمی شود برای اینکه قانون که شامل مائیل نخواهد شد و در مسئله قرض چنانکه منبر کمیسیون اظهار کردند قرار دیگری معلوم می شود که داده شده است حال آرای میگیریم هر کس راپورت کمیسیون را تصویب می کند در وقت سفید خواهد انداخت .

معاضد الملک - عه حضار ۵۳ ورقه سفید علامت قبول ۵۳ ورقه آبی ندارد

کسانی که تصویب کردند

ذکاء الملک - مستشار الدوله - معز الملک
آقا شیخ اسمعیل مشرودی . دکتر امیرخان نجات
مرتضی قلی خان . فاتح الملک . معین الرعایا .
آقا سید محمد رضا . حاج محمد کریم خان .
آقا شیخ علی . آقا شیخ رضا . ادیب التجار .
دکتر اسمعیل خان . آقا میرزا محمد صادق .
ابوالقاسم میرزا . معاضد الملک . فهمیم الملک .
تقی زاده . قوام الاسلام . شیبانی . آقا سید
حسین اردبیلی . میرزا داودخان . لسان الحکماء
دکتر علی خان . آقا سید جلیل . عز الملک .
حاجی شیخعلی . متین السلطنه . وکیل الرعایا .
نریخت . حاج سید نصرالله . اسدالله میرزا . ممتاز-
الدوله . افتخار الواعظین . آقا سید حسین کزازی
مؤمن الملک . سایمان میرزا . وکیل التجار . آقا
شیخ ابراهیم زنجانی . میرزا اسدالله خان . حاج
آقا . وزیرزاده . حسنعلی خان . ارباب کبکسرو
آقا سید ابراهیم . آدینه محمد خان . آقا میرزا
احمد . وحید الملک . حاج میرزا آقا . معتمد التجار
صدرالعلماء .

رئیس - راپورت کمیسیون بالاتفاق تصویب شد - موضوع مذاکرات جلسه آتی لایحه قبول و نکول بردات تجارنی - راپورت کمیسیون مبتکران راجع به متوفیات - راپورت کمیسیون فوائد عامه در خصوص امتیاز راه شوسه بین پادشاه و مشرودین .

آقا سید ابراهیم - در باب نمایندگان خونسار و گلبایگان می خواستم عرض کنم که نزدیک بود ختم شود باین معنی که روز آخریکه در آن اطاق بودیم مذاکرات در خصوص آن بعمل آمد و قرار شد در جلسه آتی رای گرفته شود نمی دانم بجهت سبب تأخیر افتاد .

رئیس - چون پاره اطلاعات در آن باب

رسیده بود که رجوع شد بهمان شعبه که تا اینجا تعیین نظر کرده نتیجه را اطلاع بدهند تا رای مجلس هم معلوم شود .

وزیرزاده - روزیکه باین اطاق آمدم گفتیم آقایان بهر نقطه که میل دارند بنشینند بدون تعیین این بود که این را رد کردند و قرار شد قرعه بکشند و بحکم قرعه قرار شد بنده در همین سمت باشم و حالا می بینم که چند نفری بیشتر نیستند که باین ترتیب عمل کرده اند و چون در بنیاب عمل نشده است فردا بنده اول کسی خواهم بود که بنقطه مسلکی خود خواهم نشست .

رئیس - اینجا از روی مسلک نمی شود نشست و البته رعایت ترتیب نشستن می شود .
 [مجلس مقارن مغرب ختم شد .]

صورت مجلس یوم پنجشنبه ۱۹ ربیع الاول ۱۳۲۸

[مجلس سه ساعت قبل از غروب آفتاب بر ریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس دوم تشکیل شد]

(معاضد الملک صورت جلسه یوم چهارشنبه را قرائت کرد .)

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه می شود؟
 اظهاری نکردند صورت امضا شد .

وکیل التجار - بنده از بابت وقت مجلس عرض دارم ما امیدوار بودیم که پس از ورود باین اطاق افلا چهار ساعت قبل از غروب حاضر شویم و کارها بهتر پیش میرود حالا می بینیم که برعکس شده در آن اطاق بودیم که بهتر میگذشت یعنی اگر چهار حاضر نمی شدیم سه و نیم مجلس منعقد میشد و یک ساعت از شب گذشته مجلس ختم میشد ولی اینجا که آمدم نیم ساعت دیر می آیم و اول غروب ختم میشود و این از برای ترا کم امور روزیادی کارها که روی هم ریخته است خیلی مضر است به عقیده بنده باین ترتیب هیچ کاری از پیش نخواهد رفت .

متین السلطنه - در صورت جلسه چنین نوشته شده بود که در آخر جلسه از طرف ریاست وقت انقضا جلسه آتی سه ساعت بغروب معین شده آیا ممکن است علت آنرا فرمائید .

نایب رئیس - البته بیجهت نبوده است لکن وقتیکه وقت را معین میکنند گمان نمیکنم مجبور باشند بگویند باین دلیل جلسه را اینوقت معین کردیم .

متین السلطنه - تعیین وقت دستور با مجلس است .
نایب رئیس - در نظامنامه داخلی که چنین چیزی نیست که تعیین وقت را مجلس نماید .

حاجی آقا - مادر ترتیب مذاکرات مجلس بطوریکه رئیس معین میکند مجبوریم بهمانطور صحبت نماییم و می بینم رئیس طوری تعیین دستور جلسه را مینماید که مع التأسف باحالات حاله ما خیلی منافات دارد مثلا دیروز موضوع مذاکرات قانون را قبول و نکول پروات و راپورت کمیسیون مبتکران راجع به متوفیات و راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع براه شوسه بین مشرودین و پادشاه قرار دادند و حال اینکه باین ترتیب گرفتاری و بدبختیهای ما که واقعا هیچکدام مسامحون در مذاکرات نیستیم نمایانم این چه ترتیب تعیین مذاکرات است بنا بود هفته دورور

جلسه خصوصی منعقد شود که ترتیب مذاکرات را معین کنیم و مطالبیکه اهم است مقدم بداریم و در آن مذاکره کنیم من نمیدانم در امتیاز راه شوسه شور کردن چه فایده دارد و لایحه از مجلس بگذرد درست است که این کارها لازم است و اسباب آبادی مملکت خواهد شد ولی ما امروز کارهای مهمتر از این داریم از تمام آقایان سؤال میکنم که آیا وجدانا شایسته بود که ما امروز از کارهای خیلی مهم قطع نظر نماییم و موضوع مذاکرات را راه شوسه قرار بدهیم بکروزی آقای تقی زاده فرمودند که موضوع مذاکرات باید الاهم فالاهم باشد در حقیقت خیلی اظهار صحیحی بود نمیدانم برای چه قابل توجه نشد بنده عرض میکنم اولاً باید اصل مملکت محفوظ بماند و امنیت تام حاصل باشد آنوقت شروع بمذاکره راه شوسه نمود مملکت در اینحال است راه شوسه میخواهد چه کند ما باید اولاً بدانیم که آن ترتیبی که رئیس الوزرا بنده است - وزراء بما اطمانان دادند عمل شده است یا خیر آنوقت داخل مذاکرات دیگر شویم .

نایب رئیس - این فرمایشات خارج از موضوع است .

حاج آقا شیرازی - بنده میدانم خارج از موضوع است ولی لازم میدانم عرض کنم که ترتیب مذاکرات مرتب باشد بنده خواهش میکنم که آن دو روزیکه جلسه خصوصی باید معین شود برای ترتیب مذاکرات جلسات علنی منبسط معین شود و ترتیب دستورهاى مجلس علنی معلوم شود .

نایب رئیس - تعیین موضوع مذاکرات با رئیس مجلس است ولی وقتیکه معین میخواهند بنمایند اگر صحبتی دارید همانوقت فرمائید .

حاجی آقا - بنده دیروز میخواستم عرض کنم که هیئت رئیس رفتند و جلسه ختم شد و باین ترتیب وجدان من امروز راضی نمیشود که در مسئله راه شوسه رای بدهم .

نایب رئیس - موضوع مذاکرات امروز قانون قبول و نکول بسرائر تجارنی راپورت کمیسیون مبتکران راجع به متوفیات - راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع براه شوسه مشهد سرو بار فروش ولی چون هنوز عذبه نه معاون ایشان تشریف ندارند راپورت کمیسیون مبتکران را مقدم بداریم .

راپورت کمیسیون مبتکران راجع بطرح آقای فهمیم الملک در خصوص متوفیات قرائت شد .

نایب رئیس - اول باید بدانیم که اینصراحی که از طرف آقای فهمیم الملک پیشنهاد شده قابل توجه است یا خیر .

حاج میرزا آقا - لابد قابل توجه بوده است که طبع و توزیع شده و اگر قابل توجه نباشد طبع نمیشود .

نایب رئیس - چون این يك طرحی بود که از طرف آقای فهمیم الملک پیشنهاد شد در کمیسیون مبتکران رجوع شد کمیسیون آنرا قابل توجه دانسته است و طبع کرده است .

حاجی میرزا آقا - مگر قابل توجه نشد یعنی رای نگرفتند ؟

نایب رئیس - حالا رای میگیریم که این قابل توجه است یا خیر .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - آن طرحی

را که آقای فهیم الملك پیشنهاد کرده بود بفرماید بخوانند (طرح فهیم الملك قرائت شد)

مؤتمن الملك این رایانزده نفر امضاء نکرده اند **نایب رئیس** - چرا امضاء کرده اند؟ حالا

رای می گیریم هر کس اینرا قابل توجه میدانند قیام نماید اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد

کمیسیون مبتکرات فوریت این طرح را تقاضا کرده است که زودتر بکمیسیون قوانین مالیه رجوع شود حالا باید رای گرفت که مجلس این فوریت را تصویب میکند یا خیر

فهیم الملك - بنده تقاضای فوریت این طرح را میکنم برای اینکه مقدار زیادی از این قبیل کارها از وزارت مالیه بکمیسیون بودجه آمده است مقداری طبع و توزیع شده و مقداری مانده است و این اگر زودتر از مملکت بگذرد زحمات کمیسیون نصف خواهد شد

تقی زاده - این فوریت هرروز بر خلاف

معنی خودش حمل میشود یکی تقاضای فوریت میکند و مقصود او این است که زودتر از مجلس بگذرد و دیگری تقاضا میکند و مقصودش این است که یک دفعه در مجلس خوانده شود و پنجروز دیگر برساند و اینجا از وقتی که نظامنامه داخلی گذشته است هنوز یکروز رفتار نشده است و آن این است که بر همه چیزها مقدم باشد و بمجلس بیاید و با اینکه در آن یکشور بشود اینرا مکرر گفته ام که ترتیب مذاکرات باید بترتیب الاهم فالاهم باشد و تا این ترتیب معین نشود یک ترتیب قانونی و مشروطیت نیست باید هر کدام از مطالب که مهمتر است بدانستیم که لازم است بترتیب الاهم فالاهم از مجلس بگذرانیم والا اینجا می بینیم که بعضی از طرحها پیشنهاد میشود و فوریت آن تقاضا میشود آنوقت یکشور بگذرد در صورتی که آن کسی که تصویب کرده است مقصودش فوریت بوده است نه یکشور بلکه میخواسته است بر سایر مطالب مقدم شود و در آن دو شور بشود بر عکس طرحهایی که فوریت آن تقاضا میشود میرود بکمیسیون و مدتها میماند و اینکه اینرا فوری میدانند بنده فوری نمیدانم و این خیلی لازم است که در آن مذاکره شود و یکشور هم نمیشود بلکه باید دوشور شود

نایب رئیس - حالا میخواهم آقای فهیم الملك

از این فوریتی که در این طرح تقاضا می کنند فرضشان کدام است از این رواست میخواهند که در آن یکشور شود یا اینکه بر سایر مطالب مقدم بداریم و زودتر از مجلس بگذرد

فهیم الملك - بنده شاید فهمیده باشم که

مقصود از فوریت چیست که یعنی یکشور بشود و اینرا هم میدانم که این مذاکرات زیاد لازم ندارد و همین مناسبت بنده فوریت اینرا تقاضا میکنم و گفتم که چون خودم در کمیسیون قوانین مالیه هستم از امضاء کمیسیون استعفا میکنم زودتر در این باب کمیسیون راپورت بدهد و از مجلس بگذرد و لازم میدانم که در آن یکشور شود

نایب رئیس - پس رای میگیریم هر کس فوریت این طرح را تصویب میکند قیام نماید (اغلب قیام کردند)

نایب رئیس - خوب فوریت این طرح قبول شد

حالا میفرستم اینرا بکمیسیون قوانین مالیه بخوانند که نیست

دکتر علیخان خوب است در کلیات این طرح یکمقداری مذاکره شود

نایب رئیس - بعد از آنکه از کمیسیون برگشت

مذاکره میشود در باب قانون قبول و نکول البته خاطر آقایان مسبوق است که سابقاً راپورت این از کمیسیون عدلیه بمجلس آمد و تا آخر هم یکشور در مواد آنها بعمل آمد بعد از طرف ارباب کیخسرو پیشنهاد شد که یکماه دیگر مسکوت عنه بماند و شورتانی نشود همین طور شد و بعضی اصلاحات هم در این باب رسید رجوع شد بکمیسیون حالا که این راپورت که از کمیسیون عدلیه آمده است بطوریکه منظور نظر آقایان شده است اغلب موادش تغییر پیدا کرده است و بکلی تفاوت دارد با آنموادی که مجلس در آن مباحثه اولیه نموده است گویا یکماده اش تغییر کرده است باقی تمام تغییر داده شده و طوری نوشته شده که معلوم نیست که اصلاح کدام است و مواد الحاقیه کدام است و حالا مطابق نظامنامه داخلی شورازل در این بعمل آمده باید داخل شورتانی بشویم میخواستیم از آقایان سؤال کنم که بجهت اینکه این تغییرات داده شده آیا لازم است که اساساً مذاکره کنیم آیا اینکه شور اول شده است و باید حالا شور ثانوی بعمل آید

حاجی آقا - اساساً کلیات قانون قبول و

نکول تجارتنی مذاکره شده است منتهی در مواد تغییر پیدا شده است

نایب رئیس - پس معلوم میشود مباحثه که

در مواد شده است تصویب میکند که شور ثانوی شود

کاشف - بنده تقاضا می کنم که یک مرتبه

دیگر خوانده شود چون تغییر پیدا کرده است

آقایان مسبوق می شوند آنوقت نظریات معلوم می شود

افتخار الواعظین - بنده عرض میکنم چون

مواد سابقه تغییر پیدا کرده بطوری که بکلی از

بین رفته و اساساً مواد دیگر بجای آنها گذاشته

شده پس کافه اینها یک ماده تاسیس شده اولیه است

و باید در کلیات آن مباحثه شود و در مواد دو

شور شود

تقی زاده - بنظر بنده هیچ شک نیست که

شور ثانوی است اگر یک چیز دیگری که تازه بمجلس

آمده است بنظر بنده باید در آخر راپورت نوشته

شود که تازه آمده است بمجلس و الا یک قانونی که

در اساسش مذاکره شده است و شور اول در مواد

اوشده است هیچ نمیشود که بعد از همه مباحثات

که شده است دور بیندازند و از نو چیز دیگر بنویسند

آنوقت هم که گفتند یکماه بماند بنده سرش را

نهمیدم در هر صورت این شور ثانوی است و باید همان

راپورت اولی قرائت شود

مؤتمن الملك - آنچیزیکه کمیسیون مبتکرات

طبع و توزیع کرده است ربطی بکمیسیون عدلیه ندارد

شیخ ابراهیم زنجانی - پیشنهادی که شده

از پیشنهادها را خود کمیسیون مبتکرات طبع و توزیع کرده است

نایب رئیس خوب حالا اگر راپورت اولی را

بخوانم معلوم نمیشود که پیشنهاد هائی که شده است در

ضمن کدام بوده است و اگر راپورت ثانوی را بخوانیم

معلوم نمیشود که این شور اول است یا ثانوی بجهت تغییری

که در مواد داده شده است

افتخار الواعظین - این قانونیکه بالفعل

از عدلیه آوردند و چاپ کرده این بعین

حالش این است که یک امتیاز نامه بمجلس آمده

باشد و رفته باشد بکمیسیون فواید عامه

کمیسیون فواید عامه یک رسیدگی کرده تمام

شرایط و مواد اولیه را از بنیان برده باشد

و بکلی قلب کرده باشیم و یک شرایطی خودش

پیشنهاد کرده باشد عرض می کنم یک لایحه از

طرف نمایندگان پیشنهاد شده کمیسیون عدلیه باید

اولا همان پیشنهاد اولیه را در ضمن راپورت خودش

درج نماید پس از آن پیشنهاد هائی که شده است و

اصلاحاتی هم که خودش کرده است بصورت مواد

در آخر بنویسند آنوقت ما از روی آن راپورت

بتوانیم رای بدهیم والا اینکه فعلاً در دست ماست

غیر از اولی است

مؤتمن الملك - بعضی مواد آن لایحه

را بعضی از نمایندگان اصلاحات پیشنهاد کردند و ممکن

است کمیسیون در بعضی مواد دیگر نظریات داشته

باشد تمام اینها باید در یک ورقه باشد و این

کمیسیون بگوید که وزیر اینطور پیشنهاد کرده

بود و پیشنهاد نمایندگان را هم بنویسند و

تصویب کمیسیون را هم درج نمایند آنوقت ما

می توانیم از روی بصیرت رای بدهیم و الا بعضی

از پیشنهاد هارا بنده در اینجا نمی بینم و از مخیر

میترسم میگویند بعضی اصلاحات بنظر ما رسید

بعضی میگویند این قانون قبول و نکول بروات

است و آن پیشنهاد هائی که درج شده بجهت این

بوده که راجع بآن نبوده اگر اینطور است چرا

لایحه وزیر را تغییر داده عقیده بنده این است که

آنها بسکندارید برای روز دیگر و برای اینکه

کمیسیونها تکلیف خود را بدانند باید مطالبی که

بازها رجوع می شود باید بصورت اصلاحات و تصویب

کمیسیون و پیشنهاد وزیر را در یک ورقه بنویسند

که از روی بصیرت رای داده باشیم در هر صورت

اگر این بماند بروزی که همه مطالبات خود را بکنیم

بهرتر است

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - اولاً پیشنهاد

وزیر مالیه چاپ شده و همه میدانند پیشنهاد هائی

که شده بود بعضی از آنها دخلی بقبول و نکول

بروات نداشت ترتیب نوشتن بروات بود چه کمات بود

آنها را بکمیسیون مبتکرات و کمیسیون رد کرد بجهت

اینکه ربطی باین قانون نداشت و آنها بیکمربوط

باین قانون بود فرستاد بکمیسیون عدلیه و عدلیه

آنها را الحاق و ضمیمه کرد با مواد سابقه به مجلس

فرستاد و همه آنچه پیشنهاد شده است تمام در دست

است و میان و کلاء توزیع شده است

اسدالله میرزا - همینطوری که آقای مؤتمن

الملك فرمودند ترتیب راپورت نوشتن همین طور است

که تمام پیشنهاد ها و عین لایحه و اصلاح خود را

کمیسیون در يك دوره بنویسد که مجلس از ترتیب قبل از رأی دادن مسبق باشد ولی بدبختانه از روز اول تا بحال بنده می بینم که راپورت های ما این طور نبوده است همان يك صورت جلسه را می نویسند آنهم خیلی مختصر و اغلب مطالب راپورتی که باید در ضمن راپورت خود بنویسند بمذاکره می گذرد و اینکه می گویند برای روز دیگر بماند بنده بکلی مخالف هستم بجهة اینکه آن روزیکه وزیر این لایحه را پیشنهاد کرد فوریت آنرا تقاضا نمود و گفت که تمنی دارم زودتر از مجلس بگذرد و بعد از مذاکره بالاخره قرار شد این را بر تمام چیز ها مقدم بداریم و اینکه می گویند باید اساساً از این مذاکره شود بجهت اینکه با راپورت اول فرق کرده است بنده این را نمی فهمم برای اینکه صحبت در این است که برات را چه شکل باید قبول کرد و چه شکل باید نکول کرد و این بیک تغییر بکلی فرق نمی کند منتها اگر يك اصلاحی هم ضمیمه شده است ممکن است مخبر محترم توضیح بدهد و بنده عقیده ام این است که این شور ثانوی است و باید رأی گرفت وزیر عدلیه هم چند دفعه تقاضا کردند که این مسئله اهمیت دارد و باید تکلیفی معلوم شود و اگر بخوایم اساساً در این مذاکره کنم خیلی طول خواهد کشید.

تقی زاده - یکی از چیزهای مهم این است که هر طرحی یا اصلاحی که از طرف و کلاه پیشنهاد می شود هر قدر هم مهم باشد باید بمجلس بیاید و حالا می بینیم کمیسیون يك حقی را غیر از آنچه در نظامنامه داخلی باو داده شده ادعا می کنند یعنی می گویند کمیسیون مبتکرات پیشنهاد هائی که شده بود آنهائی که مربوط باین قانون نبود دور انداختند و آنهائی که ربط داشت فرستادند بکمیسیون عدلیه و حال اینکه کمیسیون مبتکرات حق قابل توجه بودن یا نبودن در رأی دادن را ندارد ما آن مطلبی را که شب و روز در جلو نظر ما هست فراموش کرده ایم چه رسد به پیشنهاد هائی که در يك ماه قبل کرده ایم حتی اینکه خود بنده فراموش کرده ام که چه چیز پیشنهاد کرده ام کلیه نظر شخص من این است قانون تمیر و برات نویسی باید از این قانون مجزی شود که فقط این قانون قبول و نکول بروات باشد و آن پیشنهاد هائی که در خصوص تمیر شده بود در ضمن قانون تمیر نوشته شود و دیگر اینکه راپورتها باید حاوی دلایل باشد که مثلاً بگویند که فلان دلیل فلان پیشنهاد را کمیسیون رد کرده است و فلان دلیل پیشنهاد وزیر را صحیح ندانسته است بعد آنچه را که خود کمیسیون تصویب کرده است از آخر آنهم بدلائل می نویسد تا این مجلس بتواند از روی بصیرت رأی خود را اظهار نماید و کمیسیون مبتکرات یا کمیسیون های دیگر حق رد کردن هیچ پیشنهادی را ندارد.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - اینجا خیلی اشتباه شده است کمیسیون مبتکرات تمام طرحها را طیح کرده است در مجلس خوانده شود شاید قابل توجه شود کمیسیون مبتکرات جبر نکرده است منتهی در ضمن راپورت رأی خود را پیشنهاد کرده است که این قانون قابل توجه نیست مجلس مختار

است الان هم راپورت کمیسیون مبتکرات را بخوانند شاید مجلس قابل توجه بداند .
(وزیر زاده ماده ۱۶ نظامنامه داخلی را در خصوص اینکه باید هر کسی نقایق را در کرسی نطق نماید قرائت کرد .)

ادیب التجار - چون این مواد اغلب تغییر پیدا کرده است بهتر این است که این شور را شور اول قرار بدهید و امروز را هم منها بدارید و بگذارید برای روز دیگر بجهة اینکه جناب وزیر عدلیه تشریف ندارند و مخبر محترم کمیسیون هم از امور تجارت بخوبی اطلاع ندارند .

موتمن الملک - مخبر يك چیزی گفتند مرا بشك انداختند فرمودند اصلاحاتی که بکمیسیون مبتکرات رفته است هنوز بمجلس نیامده .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - بلی همینطور است .

موتمن الملک - پس چطور این راپورت آمده است شاید اصلاحات از مجلس بگذرد .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - راپورت کمیسیون مبتکرات چاپ شده است و توزیع شده و کمیسیون عدلیه داده شد و الان هم حاضر است لازم است خوانده شود .

لسان الحکماء - فرمودند کمیسیون مبتکرات از حدود قانونی خود تجاوز کرده است بنده عرض میکنم که کمیسیون بهیچوجه از حدود قانونی خود تجاوز نکرده است فقط پیشنهادی که مربوط بقانون تمیر بروات بوده است کمیسیون عدلیه رد کرده است حالا بکمیسیون عدلیه رفته است یعنی بر کمیسیون مبتکرات نیست .

شیبانی - مسئله قانون قبول و نکول بروات را عرض می کنم که از باب کیخسرو یکماه مهلت خواست برای اینکه از خارج و داخل اطلاعات کسب شود که مجلس زمان رأی دادن از ترتیب مسبق باشد .

نایب رئیس - مذاکرات در این باب کافی است اینجا دو مسئله است یکی اینکه این راپورت را که تازه از کمیسیون عدلیه است همین را شروع کنیم شور اول یا شور دوم و دیگر اینکه اگر لازم است این دوباره برود بکمیسیون و تجدید در آن شود و بر گردد .

دکتر اسمعیل خان - بنده تصدیق می کنم فرمایش مخبر کمیسیون را این اصلاحات يك ماه و نیم قبل داده شد و طبع و توزیع هم شده است و بنده هم يك نسخه از آن را دارم .

نایب رئیس - يك پیشنهادی آقای فاتح الملک در این باب کرده اند خوانده می شود (پیشنهاد فاتح الملک قرائت شد) این بنده تقاضا می کنم که این بر گردد بکمیسیون و کمیسیون اول لایحه وزیر معد اصلاحات و کلا و بعد صورت تصویب خود را در یکروزه طبع و توزیع نماید .

آقا شیخ ابراهیم - این پیشنهاد فقط فایده اش این است که اینها در يك ورقه چاپ شود و الا الان تمام اینها در سه ورقه طبع شده است بگریزید بخوانید **نایب رئیس** - حالا رأی میگیریم کسانی که

این پیشنهاد را قابل توجه می دانند قیام نمایند (اغلب قیام کردند)

نایب رئیس - قابل توجه شد .
سلیمان میرزا - خیلی جای تعجب است این سه ورقه که در دست من است یکی لایحه وزارت یکی راپورت کمیسیون یکی هم اصلاحات و کلا این مسئله چون در يك ماه و نیم شاید آقایان قوه نمایانان زیاد بوده فراموش کرده اند والا دو مرتبه لازم نیست طبع شود .

موتمن الملک - این پیشنهاد ها که رفت بکمیسیون مبتکرات در قابل توجه بودن آنها رأی گرفته شد (صورت مجلس هشتم صفر قرائت شد که فقط خوانده شود و رأی داده شود)

موتمن الملک - معلوم شد رأی گرفته نشده است و مادام که رأی گرفته نشده نمی توانیم راپورت کمیسیون عدلیه را رأی بگیریم اول در قابل توجه بودن این پیشنهادها رأی گرفته شود بعد از اینکه تصویب شد برود بکمیسیون عدلیه و کمیسیون عدلیه راپورت بدهد آنوقت در آن مذاکره نماید .

تقی زاده - بنده گمان میکنم که در لفظ بمجلس آمدن اشتباه شده است یکساعت است که هی مکرر میگویند طبع و توزیع شده است و گمان میکنند که معنی بمجلس آمدن این است که طبع و توزیع شود و حال آنکه بمجلس آمدن معنیش این است که در مجلس قرائت شود .

نایب رئیس - آقای حسنعلی خان پیشنهادی کرده اند خوانده میشود .

این بنده پیشنهادی که کرده ام بروز دیگر گذارده شد بجای آن قانون ترك اسلحه بمجلس بیاید [پیشنهادی هم آقای تقی زاده نمود]

نایب رئیس - عجله تا اوراق راجعه بترك اسلحه حاضر شود شروع میشود بقرائت راپورت امتیاز نامه راه شوشه باسم شهریار خداداد فارسی معروف بساسانی [و راپورت کمیسیون فوائد عامه قرائت شد]

نایب رئیس - اولاً در کلیات یکشور میشود آقایانیکه در کلیات فرمایشی دارند بفرمایند .

وکیل التجار - در اساس ساختن راه شوشه و تسطیح طرق هر قدر ممکن باشد هیچگونه جای تنقید و گفتگو نیست و هر اندازه هم ممکن باشد باید اقدام کرد بریروز در ضمن مذاکرات عرض کردم و حالاهم مجبورم تکرار کنم اساساً باید هر راپورت که از کمیسیون داده میشود پیشنهاد و نظریات وزیر را هم بنویسند که مثلاً وزیر نوشته باشد که این فلان جهة و فلان دلیل صلاح امروزه مملکت است بجهة اینکه خیلی زحمات دارد روزنامه جات و سایر مردم هم در این نظریات خواهند کرد که علت اینکار چه بوده است کمیسیون اول باید رأی وزیر و نظریات او را بنویسد بعد رأی خود را و اصلاحی را که کرده است بنویسد تا ما بتوانیم رأی بدهیم و بنده عقیده ام این است که تارای وزیر معلوم نشود نمیشود در این مواد داخل شد و رأی داد اگر چه این عرضم بجزئیات است ولی دیگر آنکه کاسه گرم ترا ز آش که نمیشود صاحب امتیاز می گویند که مهندس از خارج نمی آورد کمیسیون دیگر نمی تواند تصویب کند که او می تواند مهندس از خارجه بیآورد

دکتر اسمعیل خان - فصد آقای وکیل التجار
 این است که پارلمان کابینه وزراء شده است یعنی آن اصلاحاتی که باید در هیئت وزرا بشود در کمیسیونها بشود و بنده اگر چه در این عقیده ایشان شریک ولی با وزیر فواید عامه هم از طرف دیگر شریک بجهت اینکه مملکت ما تا بحال يك اسلوب و ترتیب صحیحی نداشته و تازه ما می خواهیم در يك حوزه و ترتیب صحیحی داخل شویم و فعلا تا يك اندازه تشکیل کمیسیونها برای این است که بتدریج که میتواند شرکت بکند و در افکار وزرا یعنی اگر چیزی را وزیر مسبوق نشده در کمیسیون وقتی که تبادل افکار می شود آن مطلب لابد حل میشود و سابقه پیدا میکند و همچنین پارلمان هم فعلا باید کمک نماید یعنی او هم تبادل افکار نماید که مطالب لایحه را حل نماید ولی از یکطرف اعضاء پارلمان میتوانند بگویند که بچه دلیل تکالیف وزارتخانه ها را بر گردن ما وارد می کنند و در اینجا وزیر يك عقیده صحیح خود را پیشنهاد کرده است و میگوید که هر وقتی يك کسی بخواهد راه شوسه بسازد لابد چون موجبات آبادی مملکت است باید با او همراهی کرد و در باب مهندس که فرمودند چون کمیسیون عقیده اش این بود که اگر صاحب امتیاز اجازه بدیم که یک نفر از مهندسين را مجبور باشد بیاورد و آن راه را بسازد ممکن بود که بواسطه بی علمی مهندس داخلی پس فردا راه خراب شود و اسباب زحمت بشود باین جهت اجازه داده که صاحب امتیاز می تواند اگر بخواهد از خارج مهندس بیاورد کمیسیون مجبور نکرده است که حکما باید مهندس اروپائی بیاورد گفته است اگر بخواهد بتواند بیاورد .

آقای شیخ ابراهیم زنجانی - اینکه گفته
 شد وزیر باید اظهارات خود را کتبا بنویسد نظامنامه مینویسد که هر طرحی یا لایحه که وزیر مینویسد باید بعد از اینکه با کمیسیون مذاکره کرد آنچه را تصویب وزیر و رای کمیسیون شد کتبا بنویسد .
متین السلطنه - بنده موافقم با اینکه میگویند رای وزیر باید کتبی باشد بجهت اینکه دو مرتبه لایحه وزیر آن چیزی را که اول رای داده شده رای خود را تغییر داد و علاوه بر این امروز نه وزیر فواید عامه نه معاون ایشان در اینجا حضور دارند و مدافع منحصر بمخبر کمیسیون است .
 اگر امروز در این مذاکره شود بمعنی بنده بهتر است .

دکتر اسمعیل خان - هر لایحه که بمجلس آمد بعد از آنکه يك جزئی ایرادی در آن گرفتند از مجلس بیرون رفت دیگر برنگشت مسئله فرش جوهری که از مجلس بیرون رفت گمان میکنم که در این دوره دیگر بمجلس نیاید بنظر بنده عوض اینکه تشویق وزودتر این کار را بگذارند میگویند چون وزیر نیست امروز مذاکره نشود و عقب می اندازید هر کس هر ایرادی دارد بگوید تا کمیسیون توضیحات خود را بدهد مخبر کمیسیون حاضر است و دفاع می کند .

حاجی آقا - اینکه فرمودند صحیح است لکن این سبب نمیشود که يك مطالبی از مجرای قانونی نگذرد باید وزارت یا معاون حاضر باشند که تبادل افکار شود .

افتخار الواعظین - اگر ما شدت احتیاج خودمان را بدانیم گمان می کنم اینقدر مذاکرات نکنیم يك امتیاز را که بکنفر از اتباع ایران خواسته است برای آبادی مملکت اینقدر ایرادات گرفتن را صلاح نمی دانم اگر مدافع می خواهد مخبر کمیسیون حاضر است دیگر وزیر حاضر نشد نباید کار را عقب انداخت .

کاشف - در کلیات این امتیاز حرفی نیست بجهت اینکه اکثر از نظرها که در این باب شده موافق بود ولی چون وزیر حضور ندارد داخل شدن در شور مواد را بمعنی خود صلاح نمی دانم .

دکتر اسمعیل خان - بنده حضور انبیا را برای چه می خواهند اگر برای دفاع است که مخبر کمیسیون حاضر است و دفاع می کند دیگر چرا کار را عقب می اندازند .

متین السلطنه - بنده چون توضیحات ذکر را در باب فرش جوهری خیلی شدت دیدم حقیقه جرمت نمیکم بطور آزادی با ایشان صحبت کنم خوب است قدری ملاحظه فرمائید و بنده لازم می دانم که وزیر حاضر شود و اول هم که طرحی پیشنهاد می کنند نظریات خود را بنویسند و عقیده ام این است که اگر این نظریات را امال نکنیم این يك سرمشقی برای آنها خواهد شد در موقع مذاکره باید وزیر یا معاون حاضر باشند .

نایب رئیس - مذاکره در کلیات تکملا بعمل آمده حالا رای می گیریم که داخل شور مواد شور هر کس تصویب میکند قیام نماید (اقلب قیام نمایند) .

نایب رئیس - با کتیب تصویب شد داخل شور مواد شویم (شروع بشور در مواد گردید تا شرط ۳ شور اول بعمل آمد نایب رئیس اجازه ده دقیقه تنفس داد .

مجدداً جلسه تشکیل پس از تنفس مجدداً مجلس منعقد گردید .

نایب رئیس - شروع می کنیم بطرح راجع ترك اسلحه .
 (راپورت کمیسیون نظام راجع بترك اسلحه قرائت گردید)

نایب رئیس - در جلسه سابق در این طرح رای گرفته شد و قابل توجه گردید و در فوریت آنهم رای گرفته شد حالا داخل در شور کلیات این طرح می شویم .

افتخار الواعظین - بنده میخواستم عرض کنم بملاحظه مقتضیات این مملکت گذشتن این قانون بسیار لازم است .

میرزا ابراهیم خان - در کمیسیون بهتر است که این طرح پیشنهاد شد هیچ قسم اسلحه را تصویب نکردند بودند برای چه بوده است .

تقی زاده - بنده بنظر میرسد که اول باید قابل اجرا بودن قانون را در نظر گرفت و بعد

قانون را وضع کرد بنده اول عرض میکنم خیلی لازم میدانم وضع این قانون را لکن همینقدر که اجرا شود و اجرای این را بنده خیلی مشکل می بینم ولی اگر ما نظر داشته باشیم که این خوب قانونی است باید وضع شود شیرین تر از این خیلی چیزها هست و حالا عرض می کنم لازم است که در موقع وضع این قانون وزیر جنگ و وزیر داخله اینجا حاضر باشند که آنها تمهید در اجرائش نمایند اگر چه خیلی چیزها هست که تمهید کردند و اجرائش کردند آنوقت ما هم آنچه را باید اظهار کنیم بکنیم زیرا اگر اینوضع و تمهید شود که اجرا کنند و اجرا نشود آنوقت شان و عظم این قانون متزلزل خواهد شد بعلاوه مضر سیاسی است .

حاجی آقا - بنده آن روزیکه این طرح مطرح و مذاکره شد و قبول شد لازم میدانستم همانوقت بگذرد و گمان میکنم مصالح زیاد در آن باشد و امروز هم تقاضا میکنم که این طرح بگذرد و اینکه میفرمایند باید تمهید کنند که اجرا شود بنده عرض می کنم هر قانونی که وضع شود البته و زور مجبور با اجرای آن هستند و بنده هیچ مانعی در اجرای آن نمی بینم و هیچگونه محظوری در آن نیست .

آقای سید حسین کزازی - چون صحبت اجرا بود خواستم عرض کنم که از طرف خود وزراء دیروز اعلانی در این باب شده است و خودشان شروع کرده اند .

حسنعلی خان - بلی دیروز از طرف وزراء اعلانی شده است ولی بدبختانه نتیجه بعکس بخشیده است و عده اسلحه بردار زیادتر شده است و میان یکی دو مجاهد و چند نفر پلیس زد و خورد شده است و آنها را زخم زده اند و اینکه آقای تقی زاده میفرمایند که اگر اجرا نشود در صورتیکه از مجلس بگذرد اسباب توهین است بنده عرض میکنم اگر اجرا نشود هم بمجلس هیچ بر نمی خورد و این دفعه اول نیست برای اینکه نظایر این هم تا امروز دیده شده است مثلاً رئیس الوزراء در مجلس سری چندی قبل تمهید کرد که عمل مجاهدین را دویا سه روزه اصلاح کنند و هنوز اصلاح و فیصل نشده است بنده میگویم مجلس نباید ملاحظه اجرا را نماید مجلس باید ملاحظه کند آیا لازم است یا خیر اگر لازم دانست باید قانون را وضع کند و عرض میکنم این قانون امروز لازم است و باید از مجلس بگذرد زیرا مملکتی که مشروطه است غیر از اهل نظام نباید که اسلحه داشته باشند اگر ما این قانون را وضع کردیم و وزراء اجرا نکردند آنوقت مجلس سلب اطینانش را نسبت بآنها اظهار خواهد کرد بنده تقاضا میکنم که این قانون برای حال حالیه مملکت باید وضع شود و جداً اجرای آنرا از هیئت وزراء بخواهیم .

وکیل الرعایا - بنده با آنچه راجع باین قانون است موافقم و حرفی ندارم ولی با چیز های دیگری که بعضی آقایان میگویند بکلی مخالف هستم و آن چیزی است که در باب کلیه این قانون گفته می شود میخوام عرض کنم در کجای دنیا شهری است که سبب هزار نفر جمعیت داشته باشد دارای چند نفر شریک نباشد مخصوصاً شهر تهران زیرا تا بحال يك حکومت

نبوده که در صدد تهذیب اخلاق مردم برآید در این صورت دوفتر در عرض دوماه زود خورد کردند مسئله نیست بنده آنچه اون گفته شد و حالا گفتند نمیتوانم تصور کنم و آنچه گفتند که وزراء باید اینجا بنشینند و بگویند که ما میتوانیم اجرا کنیم یا آنکه نمی توانیم اجرا کنیم بنده عرض میکنم وقتیکه این قانون از مجلس گذشت بامضای نایب السلطنه رسید هیئت وزراء و دولت ما مکلفند که آنرا اجرا کنند و شاید هم آنها بمقدمات اینکار شروع کرده باشند دیگر آنکه استدعا دارم وقتی که یک حرفی شنیدید در یک نقطه از شهر نکویند مجاهدین برای اینکه میان آنها می دینم خیلی از اشخاص هستند که دارای مقامات عالی میباشند و یکی شان بصدمثل بنده می آزد و بمقام آنها بر می خورد هیچ مملکتی خالی از شرور نیست شرور هم لابد به یک لباس در می آید پس اگر کسی بلباس مجاهدت بیرون آمد و یک رفتار خلاف قانون کرد نباید گفت از مجاهدین است و اینکه گفته شد مجلس از رئیس الوزرا خواست تصفیه امور مجاهدین را رئیس الوزرا هفت روز وقت خواست و اقدام هم کرده است ولی البته نباید بگویند که اینها مانع استقلال مامیباشند

ارباب کیخسرو - بنده در اصل این قانون عرضی ندارم البته باید جلو گیری شود که هر کس اصلحه دارد از او خلع شود و از گوشه و کنار هم باید مواظب شد که اصلحه وارد نکنند.

ناصر الاسلام - بنده عرض میکنم بعد از آنکه این لایحه پیشنهاد شود و مجلس فوریت آن را تصویب کنند و از مجلس بگذرد و اولیای دولت از اجرای آن عجز داشته باشند بمقیده بنده نشستن مادر اینجا صلاح نیست و بنده خودم را مأمون نمی بینم که در اینجا بنشینم بنده عرض میکنم این قانون اهمیت دارد و باید از مجلس فوراً بگذرد و حضور وزیر داخله و وزیر جنگ هم چندان اهمیت ندارد.

تقی زاده - گاهی می شود که بعضی نطق های قدری مطول را در جای خود می گویند و گاهی هم نطق های مختصر را برای اینکه اهمیت دارد اینجا باید بگوئیم بنده اینجا آمده ام که ناهد بگیرم که من این را گفته ام آقای وکیل الرعایا گفتند که کی می تواند بگوید که اینجا هم چا خبری شده است یا آنکه این قانون قابل اجرا نیست بنده بیچ همچو چیزی را نگفتم ام لکن این حرفها را برای روزنامه نویسی نباید گفت که دولت ما قادر است بلان است بی زوال است تصور نکنید اگر یک نفر شب بیاید خانه ما و بگوید که این قابل اجراست یا نیست آنوقت می بینیم که بینک و بین الله خواهی گفت که قابل اجرا نمی شود ولی چون اینجارسمی است می آئیم و شعر می خوانیم بنده نمی گویم ممکن نیست اجرا شود ولی می گویم بنظر بنده این کارها که تا بحال اجرا شده مامی خواهیم با وزراء مساعدت نمائیم و باید پیش خودمان مصمم شویم و بدانیم که این مساعدت چه چیز است این قانون که منحصر شهر طهران نیست در تمام نقاط ایران باید جاری شود در این جا ممکن است بگوئیم یک نفر که بشکار می رود با اجازه کتبی نظمی باید باشد ولی در ایلات

و قراه هم ممکن است که این را بگوئیم این هیچ فایده ندارد از شش ماه باین طرف چند فقره در این جا رأی داده شد و وزراء تمهید کردند و اجرا نشده بنده بدون اینکه آنها حاضر باشند صلاح نمی دانم اینرا رأی بدهیم بلکه لازم می دانم که یک صورت از این را باید برای نایب السلطنه بفرستیم اگر صلاح امروزه را دانست و ممکن الاجرا شد آن زمان داخل مذاکره شویم برای این که هیئت وزراء بدانند که وقتی گفتند ممکن الاجرا است و از مجلس گذشت و مجرا نشد مجلس فوراً سلب اطمینان خود را از آنها خواهد کرد و بمقیده بنده در این دو سه ماه آخر ما یک قدری عظم مجلس را بردیم از اینکه گذاشتیم و وزراء تمهیدات خیلی بزرگ کردند و عمل نکردند.

حاج آقا - فرمایشات آقا بنده تصدیق دارم ولی عرض میکنم مطلبی که در پارلمان مطرح میشود نمایندگان وظیفه و کالتشان این است که عقیش را داشته باشند اگر عقب آن را نداشته اند و کلاً بوظیفه خود عمل نکرده اند بنده وقتی یک مطلبی را رأی دادم که باید عمل شود حاضر بشوم اگر اجرا نشود عدم اطمینان خود را نسبت بوزراء اظهار بدارم و در این مسئله اعتقاد این است که فوراً این قانون باید از مجلس بگذرد و از آن طرف عرض نمی کنم که باید آتی الاجرا باشد البته هر مملکتی که تازه یا در ایجاد تجدید و قانون گذارده باید برور ایام و ملائمت اجرای قانون را در آن نمود معلوم هست در ایلات و مشایر که یاد کار عهد توحش و بربریت هستند باین زودیا نمیشود این قانون را مجرا داشت ولی این منافات ندارد که این قانون زود تر از مجلس بگذرد و بتدریج در آنها مجرا شود اما در باب وزراء عرض می کنم اولاً لازم نیست و ثانیاً اگر لازم است الان رئیس الوزرا در اینجا در اطاق دیگر تشریف دارند بفرستید بیایند و عرض میکنم که هر کاری را باید عقب آنرا گرفت تا عمل شود.

اسدالله میرزا - بنده چنانچه گفته شد لفظ نمیتوانند در افظ مطبوعه زیرا که ما یک قانونی را امروز میخواهیم وضع کنیم و تمام با اتفاق آراء برخاستیم و گفتیم که امروز ما این قانون صلاح مملکت هست حالا اگر قانون را وزراء بگویند قابل اجرا نیست خیلی غریب است چطور میشود این حرفها را گفت که این قانون قابل اجرا نیست اشخاصیکه در این مملکت اصلحه بر میدارند از دو شکل خارج نیست یا مجاهدند که آنها فدائی هستند و اگر این مردم هستند که یقیناً آنساعتی که پارلمان که تمام خونهای خود را برای او ریخته اند و تمام فداکاریها را برای او کرده اند رأی داد عمل خواهند کرد و اگر عده از اشخاص عمل نکردند آنها شریزند و دولت میتواند آنها را دفع کند و نمیتوانیم بگوئیم که دولت نمیتواند ولی اگر بگوئیم که نمیتواند ولی نمیخواهند بکنند این یک حرف صحیحی است در این صورت که یک همچو وزیری بخواهد اینطور عمل کند بنده اول کسی هستم که سلب اطمینان خود را اظهار کنم و اول کسی خواهم بود که ورقه آبی را علناً روی میز بگذارم و بگویم که من این وزیر را قبول ندارم پس گمان میکنم که نظمی نمیتوانند اصلاً نکوئیم و با اتفاق این قانون را که امروز برای مملکت ما خیلی لازم است

رأی بدهیم و اینکه میگویند ممکن است هیئت وزراء بگویند که این قابل اجرا نیست این غلط است چطور میتواند همچو اظهاری را بکنند پس شما معلوم میشود که خبر از اقتدار دولت جدید ندارند و در این که باید وزیر جنگ حاضر باشد ممکن است این قانون بگذرد و اگر مذاکره با ایشان لازم باشد روز دیگر حاضر شوند

افتخار الی اعظمین - برای اینکه بدانند وزراء همراهند بنده عن راپورت کمیسیون نظام را میخواهم (راپورت را قرائت کرد که قانون ترك اسلحه با حضور معاون وزارت جنگ در کمیسیون مطرح شور گردید) بنده عرض می کنم اگر این قانون غیر قابل اجرا بود معاون وزارت جنگ در کمیسیون حاضر نمی شد و تصویب نمی کرده

وکیل التجار - بنده اول که اجازه خواستم گمان می کردم که در کلیات این مقدمه ذکر نخواهد شد ولی چون یاره اشکالات پیش آمد لازم است عرض کنم بنده آن اشخاصی را که اسلحه بر می دارند ابتدا تقصیر کار نمیدانم تقصیر کار کسانی را می دانم که از آنها جلو گیری نمی کنند بنده یک عده را می شناسم که هر چه بگویند حاضرند ولی یک عده دیگری هستند که بلباس مجاهدت بیرون آمدند و مخالفت می کنند بنده هیچ تصور نمی کنم که این عده را بگذارند مخالفت نمایند یا اینکه آنها را داخل نظام کنند بنده عرض می کنم لفظ نمی توانند را نباید گفت و باید در کمال اطمینان رأی داد و وزراء مکلفند که اجرا نمایند.

مؤتمن الملک - می خواهم عرض کنم برای چه اینقدر مذاکره می کنیم معلوم است که هر مطلبی که بمجلس می آید باید وزیری که آن مطلب را جمع باو است خودش در اینجا حضور داشته باشد ممکن است بعضی ایرادات داشته باشد یا بعضی اصلاحات پیشنهاد کند اینک گفته شد که بعضی کارها بی حضور وزیر گذشته همچو چیزی نشده اگر شده بی قاعده بوده است در این مسئله تا وزیر جنگ یا معاون حاضر نباشد بنده نمی توانم رأی بدهم بمقیده بنده باید صورت این را بفرستید پیش وزیر جنگ که اطراف آن را ملاحظه کند اگر تصویب کردند مذاکره شود و اینکه گفتند معاون در کمیسیون حاضر بوده ممکن است ایرادات کرده باشد و کمیسیون در راپورت ننوشته باشد.

نایب رئیس - پس معلوم میشود که در تصویب این قانون حضور وزیر را لازم می دانید پس این را می گذاریم بروز دیگر که وزیر هم حاضر شود حالا در قابل توجه بودن پیشنهاد هائی که بکمیسیون مبتکرات رفته است خوب است رأی بگیریم و رجوع کنیم بکمیسیون عدلیه که عموق نماید و مخصوصاً وزیر هم تشریف آورند که زودتر این قانون از مجلس بگذرد.

(راپورت کمیسیون مبتکرات راجع باصلاحاتی که پیشنهاد شده بود قرائت شده بعضی از آنها را نمایندگان که پیشنهاد کرده بودند مسترد داشته در بقیه رأی گرفته شد يك قسمت از آنها با اکثریت قابل توجه شده و رجوع بکمیسیون عدلیه گردید)

پیشنهاد هائی که قابل توجه شد

پیشنهاد ابوالقاسم میرزا - پیشنهاد دکتر علی خان - پیشنهاد تقی زاده - پیشنهاد کاشف اسدالله میرزا بعضی مواد برای تکمیل قانون بروات پیشنهاد کرده بود ماده اول و دوم و سوم را

مسترد داشته و در بقیه آن تا ماده (۸) رأی گرفته با اکثریت قابل توجه شده.

نایب رئیس - اینها راجع می شود بکمیسیون عدلیه.

جلسه آتیه روز شنبه چهار ساعت بفروب دستور آن از اینقرار است.

قانون ترك اسلحه - طرح قانونی راجع به وظایف - راپورت کمیسیون معارف راجع بقانون وزارت معارف و اوقاف

دکتر اسمعیل خان - بیروز وقتی که بودجه مجلس را قرائت کردند آقایان هر کدام در خصوص حقوق دیوانی نمایندگان اظهاراتی کردند اگر نظر تان باشد بنده تقریباً یک ماه است پیشنهادی کردم تمینی می کنم یا شنبه یا یکشنبه جز دستور منظور شود.

نایب رئیس - لازم می دانید جز دستور شنبه منظور شود (جمعی گفتند لازم است).

نایب رئیس - پس رأی می گیریم کسانی که تصویب میکنند پیشنهاد آقای دکتر اسمعیل خان که در خصوص حقوق مستخدمین بود و رجوع بکمیسیون کردید جز دستور روز شنبه منظور شود قیام نمایند (اغلب قیام نمودند).

نایب رئیس - با اکثریت تصویب شد که جزء دستور روز شنبه منظور شود.

ادیب التجار - می خواستم عرض کنم در خصوص قانون ترك اسلحه که قرار شد در حضور وزیر جنگ و وزیر داخله بگذرد خوب است بفرمائید بآنها اطلاع بدهند که روز شنبه با حضور وزارتین قنون تصویب شود.

ارباب کیخسرو - عرض می کنم چیزهایی را که کمیسیون مبتکرات رد میکند خوب است بفرمائید بدهند که چاپ شود بجهت اینکه مخارجی پیهوده برای طبع آن می شود.

دکتر امیر خان - بنده برای اطلاع عرض می کنم که چندین جلسه است که کمیسیون نظام برای نداشتن کار تعطیل کرده است.

(مجلس مقارن فرروب ختم گردید)

جلسه ۷۴

صورت مذاکرات یوم شنبه ۲۱ شهر

ربیع الاول ایتايل ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از فرروب آفتاب بریاست آقای مستشار الدوله تشکیل شد

معاضد الملک صورت مجلس روز پنجشنبه را قرائت کردند.

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست؟
ارباب کیخسرو - بنده عرض کرده بودم پیشنهادی نداشتم که مسترد بدارم باز اینچنان نوشته اند ارباب کیخسرو پیشنهاد خودش را مسترد داشت.

حسنعلی خان - امروز قرار شد وزیر داخله و رئیس ا-وزراء هر دو حاضر شوند برای مذاکره در قانون ترك اسلحه در اینجا قیام نشده است.

مقین السلطنه - ماده ۱۱۵ نظامنامه داخلی معین میکند که دستور مجلس را باید خود مجلس

معین کند و این ماده تا امروز بدبختانه بموقع اجرا گذارده نشده به علاوه یارۃ اشکالات پیش آمده که ناچارم عرض کنم بنده مخصوصاً در کافندی پیشنهاد

کردم که در دستور امروز مجلس گذارده شود متأسفانه قرائت نشد و خیلی اسباب تعجب بنده شد سؤال کردم جواب فرمودند - چون منشیهای مجلس مکلف بنوشتن هستند بمن نگفتند و بنده ندیدم و بنده رفتم دیدم روی میز هیئت

رئیس هست و آقای معاضد الملک و آقای آقا سید حسین کزازی را بشهادت طلبیدم و حالا گله ندارم از اینکه چرا پیشنهاد بنده را قرائت نکردند و حتم دارم که ندیده اند و آنروز اجازه ندادند از آنهم گله ندارم به علاوه قرائت نمایند اجازه ندادند از آنهم گله ندارم به علاوه منحصر بپیشنهاد بنده نبود آقای عز الملک هم پیشنهادی کرده بودند و قرائت نشد لکن خیلی جد و اصرار دارم در اینکه این مسئله معین شود که دستور مجلس را خود

مجلس معین کند و دستور را مجلس معین ننماید نمایندگان محترم داخل آمدند که نشوند و استدعا میکنم پیشنهاد بنده را جزو دستور امروز بگذارند.

رئیس - بجناب عالی در هیئت رئیسه جواب هر دو مسئله بطور کافی داده شد و ممکن نیست پیشنهاد در دستور امروز گذارده شود چون دستور امروز معین شده است در دستور جلسه آتیه گذاشته خواهد شد

میرزاد اودخان - بموجب ماده ۲۵ نظامنامه داخلی کمیسیونها باید نتیجه اعمال دو ماهه خود را بمجلس بدهند و الان دو ماه و چیزی بالاست که کمیسیونها تشکیل شده است و نتیجه اعمال آنها بمجلس نیامده است اینرا آیا مجلس باید بخواهد یا خودشان باید بیاورند

رئیس - کمیسیون عریض و کمیسیون عدلیه داده اند سایر کمیسیونها هم مشغول دادن میباشد (میرزا الملک تلگراف انزلی را قرائت کرد مشعر بر اینکه در مجمع عمومی مسئله استقراض خارجی مطرح شده است و عدم رضایت این استقراض را اظهار مینمایند و حاضرند برای دادن استقراض داخلی ایضا عریضه از

خواتین طهران قرائت شد مبنی بر اینکه مجامعی تشکیل کرده و در خصوص استقراض داخلی اقدامات کرده هنوز از طرف مجلس دستوری داده نشده منتظر ترتیب دستور میباشد و همه قسم برای دادن استقراض داخلی حاضریم.

حاجی شیخعلی - يك کمیسیونی تشکیل کردیم برای اینکه طرح هائیکه در خصوص استقراض پیشنهاد شده بود ملاحظه نمایند و هر کدام را تصویب کردند پیشنهاد نمایند امیدانیم چه اقدام کرده اند.

رئیس - البته کمیسیون مشغولند و نتیجه اقدامات خودشانرا هم اطلاع خواهند داد و البته خاطر آقایان مسبوق است که جاهتی از نسوان و خواتین این شهر انجمنها کرده و حاضر شده اند برای همراهی در استقراض داخلی و چند عریضه داده اند غرض اطلاع آقایان بود و بعد از حصول نتیجه از آن کمیسیون اطلاع عمومی داده خواهد شد.

افتخار الواعظین - تاکنون دوسه عریضه از خواتین محترم که مشغول تحصیل میباشد رسیده است و از کمیسیون عریض بهمان کمیسیون استقراض فرستاده شده است.

آقای کاشف - در بعضی از لایات اقدام جمیع

اصانه شده است خوب است ممانعت نمایند تا دستور از مجلس برسد.

مقین السلطنه - حسبات خواتین محترم زیاد از آنستکه تمجید شود لکن ربطی بدستور نداشت.

رئیس - بله غرض اطلاع بود.
[راپورت دو ماهه اعمال کمیسیون عدلیه قرائت شد امتیازنامه عراده رانی بین مشهروسروبار فروش قرائت شد گفتند این جزء دستور نبود دست.]

رئیس - چرا جزء دستور امر داخل شده است

وسیل التجار - بنده بیروز عرض کردم اساس این ترتیب را باید مشروحاً بدانیم چیست باید بدانیم مخارج اینراه چه قدر است و از چه قرار میخواهند بآب این عمل نمایند تمام اطراف مطلب باید معلوم شود که آیا در این راه خود ساسانی عراده راه خواهد انداخت یا آنکه دیگری راه خواهد انداخت آن وقت چه میزان خواهد گرفت و در صورتیکه فقط از عرادهها بناشود بگیرند در آن صورت آیا کفایت سرمایه او را که در آنراه خرج میکند خواهد نمود یا خیر و اگر میخواهد از مکارها بگیرد چه مقدار خواهد بود.

وزیر فواید عامه - در امتیازنامه که ساسانی نوشته بود ذکر کرده که پولی از مکارها بگیرند ولی بنده بر حسب مسئولیتیکه در عهده داشتم تصویب نکردم بجهت اینکه مکاری الان خودش راه دارد و این شخص که امتیاز می خواهد راه عراده رانی ایجاد کند بلی اگر مکاری هم بخواهد عراده رانی کند باید يك چیزی بصاحب امتیاز بدهد و هر قدر که برمکاری تحمیل شود عینا همان تفاوت را ببالاضاف بر روی کرایه خواهد کشید مثل اینکه راه شوسه رشت که روسها امتیاز آنرا گرفتند برای مکاری بند گذاشتند می بینیم که اگر به قبل از ایجاد راه شوسه آن تقریباً سه برابر شده است مثلاً اگر آنوقت پنج تومان بوده است حالا پانزده تومان شده است و بنده ابدأ صلاح نمی دانم که در اینجا هم مثل راه رشت بند گذاشته شده و برمکاریها تحمیل شود (در اینموقع شروع بشور در مواد گردید که از شرط (۴) تا شرط (۱۱) مذاکرات لازمه بعمل آمده در ضمن شور در شروط هم حاج میرزا آقا پیشنهادی نموده در قابل توجه بودن آراخذ رأی شد با اکثریت قابل توجه گردید.)

پیشنهاد حاجی میرزا آقا

این بنده پیشنهاد میکنم که این جمله بر شرط هم افزوده شود انما راه وقتی مصدق خواهد شد که از طرف مأمورین وزارت فواید عامه بازدید و راپورت آن بوزیر فواید عامه برسد و تصدیق نامه از وزارت در دست صاحب امتیاز بوده باشد بدون داشتن این تصدیق نامه دیناری باسم حق العور از مترددین نخواهد داشت.

(رجوع شد بکمیسیون فواید عامه.)

رئیس - شور اول تمام شد چون بواسطه پیشنهادی که شده بکمیسیون میرود از مخبر کمیسیون خواهش میکنم که تجدید نظری در انشاء آن بنمایند یعنی ترتیب کلمات آن طوری باشد که قانونیت داشته باشد پیشنهادی ارباب کیخسرو نموده قرائت می شود.

۱

این بنده پیشنهاد میکنم از مکاربانی که حامل مال التجاره از نقطه بنقطه هستند ده شاهی در ذهاب و ده شاهی در ایاب دریافت دارند .

وزیر فی ائده عامه - همچو فراری از طرف وزارت فوائد عامه قبول نخواهد شد .

رئیس - در قابل توجه بودن این پیشنهاد رای میگیریم هر کس این پیشنهاد را قابل توجه میدانند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند و قابل توجه نشد .)

(رایورت کمیسیون نظام راجع بقانون ترك اسلحه قرائت شد .)

رئیس - چون شور در کلیات تمام نشده باینجهت قدری مذاکره میکنیم آنوقت هر کس در کلیات فرمایشی دارد بفرماید .

حاجی آقا - این قانون که از مجلس گذشت و فوریت آن تقاضا شد دیروز هم گفته شد که وزارت جنگ و وزارت داخله باید حاضر باشند و حالا که آقای وزیر جنگ تشریف دارند از ایشان خواهش میکنیم اگر نظریاتی دارند در این قانون بیان فرمایند که تمام و کلا با تمام قوا حاضرند که بعد از اینکه این قانون از مجلس گذشت سریماً بموقع اجرا بیاید بجهت اینکه این قانون بزرگترین تأمین است برای اوضاع امروزه مملکت .

کاشف - وظیفه مجلس و نمایندگان محترم اینست که فقط قانونی را که برای مملکت مفید میدانند تصویب کنند و رای بدهند دیگر اجرای آن با وکلا نیست با هیئت وزراست البته باید آقای رئیس الوزرا و وزیر داخله ملتزم شوند و تمهید نمایند که بعد از اینکه این قانون از مجلس گذشت فوراً اجرا نمایند .

رئیس - خوبست رای بگیریم در اینکه داخل شور در مواد شوریم هر کس تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد .)

شروع بشور در مواد گردید و از قرار ذیل تصویب شد .

ماده (۱) طرح کمیسیون مبتکرات .
(هیچکس نباید در شهرها هیچ نوع اسلحه ناریه با خود حمل نماید .)

در این ماده مذاکرات بسیار شد پیشنهادی از طرف وزیر زاده شده در قابل توجه بودن آن اخذ رای شده تصویب نشد پس از آن با اصلاح کمیسیون رای گرفته با اکثریت تصویب شد .

ماده (۲) طرح کمیسیون مبتکرات .
(طبقات نظامی فقط در هنگام مأموریت رسمی و در مواقع مشق اسلحه گرفته بعد از ختم عملیات اسلحه خود را بمحلی که وزارت جنگ معین و مقرر داشته است تسلیم خواهند نمود .)

اصلاح کمیسیون طبقات نظامی فقط در هنگام مأموریت خدمت نظامی و در مواقع مشق اسلحه گرفته بعد از ختم مأموریت مذکور یا عملیات نظامی اسلحه ناریه خود را در مراکز مقرر خواهند گذاشت .

در این ماده بدون مذاکره رای گرفته با اکثریت تصویب شد .

کمیسیون تصویب کرده بود که یک ماده الحاقیه بعد از این ماده با اسم ماده سیم افزوده شود (برای صاحب منصبان شمشیر بند که حمل اسلحه ناریه معینی رسماً جزء تجهیزات آنها مقرر است آن سلاح از قانون ماده دوم مستثنی باشد .)

در این ماده مذاکرات بعمل آمده آقای وزیر جنگ اظهار کردند بطوریکه کمیسیون نظام تصویب کرده صحیح است خوبست صاحب منصبان شمشیر بند از ماده دوم قانون مستثنی باشد (بالاخره اخذ رای شده با اکثریت رد شد .)

ماده (۳) طرح کمیسیون مبتکرات (مأمورینی که دولت برای حفظ نظم و امنیت مخصوص داشته از قبیل پلیس و ژاندارم و سواران امنیه فقط میتوانند اسلحه را که دولت برای آنها معین داشته است حمل نمایند) اصلاح کمیسیون (مأمورین حفظ نظم و امنیت از قبیل پلیس و ژاندارم و امنیه فقط میتوانند اسلحه را که دولت برای آنها معین داشته است حمل نمایند .)

باصلاح کمیسیون رای گرفته با اکثریت تصویب شد ماده (۴) طرح کمیسیون مبتکرات (اشخاصیکه بقصد شکار میخواهند اسلحه حمل نمایند باید بر حسب اجازه کتبی اداره نظمی باشد .)

اصلاح کمیسیون (اشخاصیکه بقصد شکار و یا مسافرت با اسلحه میخواهند از شهر عبور کنند باید بر حسب اجازه کتبی اداره نظمی باشد .)

باصلاح کمیسیون رای گرفته با اکثریت تصویب شد ماده (۵) طرح کمیسیون مبتکرات (هر گاه کسی بامواد این قانون مخالفت نماید اسلحه او ضبط خودش از بیست و چهار ساعت الی ده روز حبس خواهد شد)

اصلاح کمیسیون هر گاه کسی بامواد این قانون مخالفت نماید برای هر دو ماه یا بیست و چهار ساعت حبس یا پنج تومان جریمه خواهد داد .)

در این ماده مذاکرات زیاد بعمل آمده بالاخره آقایان ذیل هر یک پیشنهادی نمودند در قابل توجه بودن آنها رای گرفته با اکثریت پیشنهاد آقای مؤتمن الملک که با اکثریت قابل توجه شد باقی رد گردید .

و حید الملک - آقای حسین اردبیلی - منتصر السلطان وکیل التجار - دکتر علیحان - حاج شیخ علی - عز الملک معاضد الملک - لسان العکاء - حاجی میرزا آقا - میرزا - اسد الله خان - مؤتمن الملک .

پیشنهاد مؤتمن الملک هر گاه کسی با مواد این قانون مخالفت نماید اسلحه او ضبط خودش از بیست و چهار ساعت الی ده روز حبس یا از یک تومان تا بیست تومان جریمه میشود رجوع شد بکمیسیون نظام

ماده ۶ طرح کمیسیون مبتکرات این قانون پس از سه روز از تاریخ انتشار در طهران و پانزده روز در سایر بلاد بموقع اجرا گذاشته خواهد شد

اصلاح کمیسیون این قانون در ظرف یک هفته پس از تاریخ انتشار در طهران و در ظرف یک ماه در سایر بلاد بموقع اجرا گذاشته خواهد شد .

[پس از قدری مذاکره رای گرفته با اکثریت اصلاح کمیسیون تصویب شد .]

رئیس - رای آخری این قانون میماند که آن ماده برود بکمیسیون و بر گردد عجاله ده دقیقه تنفس است .

مجدداً جلسه تشکیل و رایورت کمیسیون نظام راجع به پیشنهاد آقای مؤتمن الملک قرائت شد : بعد از قدری مذاکرات رای گرفته با اکثریت رایورت کمیسیون نظام تصویب نشد بعد از آن به پیشنهاد مؤتمن الملک رای گرفته با اکثریت ۲۷ رای تصویب شد .

رئیس - حالا در کلیه این قانون رای میگیریم هر کس کلیه این قانون را بطوریکه مواد آن تصویب شد تصویب می کند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد) رایورت کمیسیون معارف و اوقاف در خصوص تشکیل اداره وزارت علوم و اوقاف

رئیس - در کلیات این یکمترتبه شور میشود **حاجی میرزا آقا** بموجب قانون باید اول یک دور خوانده شود بعد داخل مذاکره شویم [مقداری از آن قانون قرائت شد]

وکیل التجار - بنده گمان می کنم در تشکیل اداره یک وزارتخانه مذاکره کردن که تکلیف معاون چیست یا تکلیف وزیر چیست اینها چیزی نیست که وقت مجلس را صرف آن کنیم بل وظیفه مجلس اینست که در بودجه وزارت علوم مذاکره کند

و حید الملک - این قوانین کلیات وزارت معارف است که وشته شده و مبنایستی از روی این قوانین یک وزارت فوائد عامه و یک وزارت علوم فنونی تشکیل شود تا اینکه نمایندگان ملت سئوالانی را که می کنند و استیضاحاتی را که میخواهد از روی یک ترتیب صحیحی باشد و این جزاء مطابق وظیفه که در این قانون برای آنها معین شده است مسئولیت بعهده خود بپذیرند چون معاون پارلمانی اثر بنا باشد معین شود بمقیده بنده تمام وزارتخانه ها محتاج هستند بیک هم چون معاونی

ارباب کیش و سرو - در اینجا صنایع مستظرفه را ضمیمه وزارت علوم کردند در سورنیکه روزی که وزارت تجارت تأسیس میشد جزء آن وزارت بود

رئیس - در همه جا صنایع مستظرفه جزء وزارت امور است

ذکاء الملک - اولاً بعضی توضیح عرض می کنم فرق است مابین صنایعی که کسبی است و آن صنایع که هنر است بعضی صنایع است که فقط کسب است و بعضی هست که علاوه بر آنکه کسب است هنر هم هست مثلاً آهنگری نجاری کسب است لکن نقاشی مجسمه سازی صنایع مستظرفه و هنر است ولی عرض بنده راجع بیک مسئله اساسی است که در رایورت هم اشاره بآن شده است می خواستیم یک وقتی این مسئله در مجلس حل شود و شاید موقعش هم حالا باشد برای اینکه درباره وزارت معارف اقلام معین شود و بآن ترتیب معاون پارلمانی است در خارجه مثل فرانسه و بعضی وزارتخانه ها معاون پارلمانی ندارد و وزارت معارف از این قبیل است لیکن چون در آنجا چند اداره هست که یک وزیری هم نمی تواند اداره نماید این است که یک معاون معین شده است در این مدت معاونین وزارتخانه های ما هم کار معاون را کرده اند هم کار مدیری را که در یک اداره است ولی در ممالک دیگر معاون که می گویند معاون پارلمانی است که با اصلاح خودشان (سوسیتر) می گویند و در واقع خودش یک وزیری است یعنی هر خصوصیتی که در وزیر است همان خصوصیت را آن معاون داراست فقط فرقی که دارد این است که وزیر

مستظرفه را ضمیمه وزارت علوم کردند در سورنیکه روزی که وزارت تجارت تأسیس میشد جزء آن وزارت بود

رئیس - در همه جا صنایع مستظرفه جزء وزارت امور است

ذکاء الملک - اولاً بعضی توضیح عرض می کنم فرق است مابین صنایعی که کسبی است و آن صنایع که هنر است بعضی صنایع است که فقط کسب است و بعضی هست که علاوه بر آنکه کسب است هنر هم هست مثلاً آهنگری نجاری کسب است لکن نقاشی مجسمه سازی صنایع مستظرفه و هنر است ولی عرض بنده راجع بیک مسئله اساسی است که در رایورت هم اشاره بآن شده است می خواستیم یک وقتی این مسئله در مجلس حل شود و شاید موقعش هم حالا باشد برای اینکه درباره وزارت معارف اقلام معین شود و بآن ترتیب معاون پارلمانی است در خارجه مثل فرانسه و بعضی وزارتخانه ها معاون پارلمانی ندارد و وزارت معارف از این قبیل است لیکن چون در آنجا چند اداره هست که یک وزیری هم نمی تواند اداره نماید این است که یک معاون معین شده است در این مدت معاونین وزارتخانه های ما هم کار معاون را کرده اند هم کار مدیری را که در یک اداره است ولی در ممالک دیگر معاون که می گویند معاون پارلمانی است که با اصلاح خودشان (سوسیتر) می گویند و در واقع خودش یک وزیری است یعنی هر خصوصیتی که در وزیر است همان خصوصیت را آن معاون داراست فقط فرقی که دارد این است که وزیر

مستظرفه را ضمیمه وزارت علوم کردند در سورنیکه روزی که وزارت تجارت تأسیس میشد جزء آن وزارت بود

رئیس - در همه جا صنایع مستظرفه جزء وزارت امور است

ذکاء الملک - اولاً بعضی توضیح عرض می کنم فرق است مابین صنایعی که کسبی است و آن صنایع که هنر است بعضی صنایع است که فقط کسب است و بعضی هست که علاوه بر آنکه کسب است هنر هم هست مثلاً آهنگری نجاری کسب است لکن نقاشی مجسمه سازی صنایع مستظرفه و هنر است ولی عرض بنده راجع بیک مسئله اساسی است که در رایورت هم اشاره بآن شده است می خواستیم یک وقتی این مسئله در مجلس حل شود و شاید موقعش هم حالا باشد برای اینکه درباره وزارت معارف اقلام معین شود و بآن ترتیب معاون پارلمانی است در خارجه مثل فرانسه و بعضی وزارتخانه ها معاون پارلمانی ندارد و وزارت معارف از این قبیل است لیکن چون در آنجا چند اداره هست که یک وزیری هم نمی تواند اداره نماید این است که یک معاون معین شده است در این مدت معاونین وزارتخانه های ما هم کار معاون را کرده اند هم کار مدیری را که در یک اداره است ولی در ممالک دیگر معاون که می گویند معاون پارلمانی است که با اصلاح خودشان (سوسیتر) می گویند و در واقع خودش یک وزیری است یعنی هر خصوصیتی که در وزیر است همان خصوصیت را آن معاون داراست فقط فرقی که دارد این است که وزیر

مستظرفه را ضمیمه وزارت علوم کردند در سورنیکه روزی که وزارت تجارت تأسیس میشد جزء آن وزارت بود

رئیس - در همه جا صنایع مستظرفه جزء وزارت امور است

ذکاء الملک - اولاً بعضی توضیح عرض می کنم فرق است مابین صنایعی که کسبی است و آن صنایع که هنر است بعضی صنایع است که فقط کسب است و بعضی هست که علاوه بر آنکه کسب است هنر هم هست مثلاً آهنگری نجاری کسب است لکن نقاشی مجسمه سازی صنایع مستظرفه و هنر است ولی عرض بنده راجع بیک مسئله اساسی است که در رایورت هم اشاره بآن شده است می خواستیم یک وقتی این مسئله در مجلس حل شود و شاید موقعش هم حالا باشد برای اینکه درباره وزارت معارف اقلام معین شود و بآن ترتیب معاون پارلمانی است در خارجه مثل فرانسه و بعضی وزارتخانه ها معاون پارلمانی ندارد و وزارت معارف از این قبیل است لیکن چون در آنجا چند اداره هست که یک وزیری هم نمی تواند اداره نماید این است که یک معاون معین شده است در این مدت معاونین وزارتخانه های ما هم کار معاون را کرده اند هم کار مدیری را که در یک اداره است ولی در ممالک دیگر معاون که می گویند معاون پارلمانی است که با اصلاح خودشان (سوسیتر) می گویند و در واقع خودش یک وزیری است یعنی هر خصوصیتی که در وزیر است همان خصوصیت را آن معاون داراست فقط فرقی که دارد این است که وزیر

مستظرفه را ضمیمه وزارت علوم کردند در سورنیکه روزی که وزارت تجارت تأسیس میشد جزء آن وزارت بود

رئیس - در همه جا صنایع مستظرفه جزء وزارت امور است

ذکاء الملک - اولاً بعضی توضیح عرض می کنم فرق است مابین صنایعی که کسبی است و آن صنایع که هنر است بعضی صنایع است که فقط کسب است و بعضی هست که علاوه بر آنکه کسب است هنر هم هست مثلاً آهنگری نجاری کسب است لکن نقاشی مجسمه سازی صنایع مستظرفه و هنر است ولی عرض بنده راجع بیک مسئله اساسی است که در رایورت هم اشاره بآن شده است می خواستیم یک وقتی این مسئله در مجلس حل شود و شاید موقعش هم حالا باشد برای اینکه درباره وزارت معارف اقلام معین شود و بآن ترتیب معاون پارلمانی است در خارجه مثل فرانسه و بعضی وزارتخانه ها معاون پارلمانی ندارد و وزارت معارف از این قبیل است لیکن چون در آنجا چند اداره هست که یک وزیری هم نمی تواند اداره نماید این است که یک معاون معین شده است در این مدت معاونین وزارتخانه های ما هم کار معاون را کرده اند هم کار مدیری را که در یک اداره است ولی در ممالک دیگر معاون که می گویند معاون پارلمانی است که با اصلاح خودشان (سوسیتر) می گویند و در واقع خودش یک وزیری است یعنی هر خصوصیتی که در وزیر است همان خصوصیت را آن معاون داراست فقط فرقی که دارد این است که وزیر

باید احکام سلطان را امضا کند یعنی احکام تابامضای وزیر نرسد قابل اجرا نخواهد بود و معاون این را دارا نیست یعنی معاون وزیر نمی تواند احکام سلطان را امضا کند و مدیر وزارتخانه يك شخص است که امور آن وزارتخانه را اداره می کند و در واقع بوزیر کمک می نماید و در پارلمان نمی آید و حق دادن استیضاحات هم ندارد و مسئولیت هم ندارد اما مسئله را که آقای وکیلالتجار اظهار فرمودند همان طور است که مخبر جواب دادند وزارت معارف بواسطه کمی بودجه و برای اینکه تاکنون طرف ترجه نبود هیچ اداره ندارد وزارت معارف در سابق عبارت بود از يك وزیر و يك منشی و در این اواخر برای او يك کابینه مثل سایر وزارتخانه ها معین کردند و حالا در این دوره تجدید لازم است که يك وزارت علوم قانونی با ادارات صحیح تشکیل شود و معلوم است تشکیل اینگونه وزارتخانه ها هم بتصویب مجلس باید باشد .

اسدالله میرزا - آقای ذکاء الملک در ضمن فرمایشات خودشان یک چیزی فرمودند که بنظر بنده اشکال قانونی دارد و گفتند معاون پارلمان تقریباً با وزیر اختلافی ندارد جز اینکه احکامات وزیر و مجریه را نمی تواند اجرا کند و الا آنها هم مثل وزیر در مقابل پارلمان مسئولیت دارند بنده گمان میکنم که هیئت مسئول فقاهت و وزارت است و معاونین آنها در مقابل وزیر مسئولیت دارند هیچوقت در هیچ قانون اساسی بنده گمان میکنم که دیده نشده باشد که معاونین هم مثل وزیر در مقابل پارلمان مسئول باشند معاونین فقط مسئولند در پیش وزیر و مرتباً چیزی که هست اینست که در قیاب وزیر میتوانند جواب بدهند ولی اگر معاون در قیاب وزیر کفالت امور وزیر را بنماید مسئول است بنده بنده سابق قانون اساسی و شاید قانون اساسی سایر دولتی که خودم بودم معاون مسئولیت پارلمانی ندارد اما در مسئله معاون پارلمان و غیر پارلمان آنچه بنده بنظر می آید معاون پارلمان در مالکی است که معاونین از خود و کلا هستند که در موافقی که وزیر حضور ندارد جواب میدهند پس گاهی هم در حضور وزیر برمیخیزند جواب میدهند در ملک ما این ترتیب موافق قانون اساسی اجرا نشده است و چنانچه وزیر نمی تواند از و کلا باشند معاونین آنها هم نمی توانند از و کلا انتخاب شوند و يك مسئله که بنده بنده خیلی مسئله بزرگی است و آقای ذکاء الملک اشاره بآن کردند و شاید در کمیسیون فوائد عامه هم بارها مذاکره کرده باشم ترتیب این وزارتخانه بزرگست بنده خیلی سزاوار میدانم که این در وزارتخانه بشود یکی وزارت فوائد عامه یکی وزارت علوم ولی چون بواسطه کمی مالیه موفق نمی شویم که این را دو وزارتخانه ترتیب بدهیم بهینطور که گفتند باید دو اداره گردد دو معاون هم داشته باشند که مسئولیت داشته باشند و در قیاب وزیر در مجلس جواب بگویند .

وحید الملک - يك قسمتی از اظهارات حضرت والا راجع بود به مسئله اساسی وزارت خانه و مسئولیت وزراء آنطوریکه آقای ذکاء الملک

فرمودند صحیح است معاونین داخل میشوند در مسئولیت وزراء و در اغلب جا ها که معاونین و وزراء ممکن است از و کلا انتخاب شوند و استیضاح معاون وزارتخانه مثل استیضاحی است که شخص وزیر داده باشد .

اگر معاونین وزراء در مسئولیت با آنها شرکت نداشته چطور استیضاحات میدهند همان چیزی که سبب انتخابش می شود همان معلوم میکنند که مسئول است و با وزراء در مسئولیت شرکت دارد معاون هم باید دونفر باشد یکی باید مسئول کار وزارتخانه باشد در مقابل پارلمان و دیگری مسئول باشد در مقابل وزیر والا يك شخص معاون کاریک وزارتخانه باشد و هم مسئول وزیر باشد و هم در مقابل پارلمان مسئول باشد این ممکن نیست يك شخص در آن واحد نمیشود که مسئول وزیر باشد و در همان آن مسئول پارلمان هم باشد همان چیزی که او را وادار می کند که در مجلس توضیح بدهد همان چیز او را از اینکه مسئول جزئیات باشد خارج می کند در مقابل وزیر پس معاون دو نفر شد یکی معاون پارلمان و یکی مدیر اداره و مدیر اداره در مقابل وزیر مسئول اجرا آن اداره و صحت کار آنهاست معاون پارلمانی با وزیر در مقابل مسئول است و در وزارتخانه هستند اما در مسئله این وزارتخانه ما هاهم در کمیسیون بعد از مذاکرات زیاد عقیده مان این شد که اینکارها برای این وزارتخانه زیاد است و در اول وهله در دو جلسه یا سه جلسه از همین نقطه نظر راضی شدیم در این مسئله که این را اصلاً دو وزارتخانه قرار بدهیم اما يك عیب پیدا شد و آن ملاحظه بودجه و مالیه ملک بود بجهت اینکه اگر ماتام توجه مان بمرکز یعنی طهران باشد ممکن است این وزارتخانه را دو قسم کنیم اکنون وقتي ملاحظه کردیم دیدیم لابد هر دو این وزارتخانه مستقل در ولایات شعب لازم دارد و اگر مابین این وزارتخانه را دو قسمت کنیم و در هر ایالت و ولایات دو شعبه داشته باشد آنوقت خیلی مصارف پیدا میکند و در حقیقت نصف از عایدات تقریباً باید باین مصرف برود این بود که آمدیم بعد از گفتگو های زیاد قوانینی را که از خود آن وزارتخانه پیشنهاد شده بود قبول کردیم که تمام این ادارات داخل باشد و در يك وزارتخانه ولی دیدیم که برای تمام ادارات فقط يك معاون قرار داده بودند و دیدیم که يك صفحه یادو صفحه تمام بر بود از تکالیف معاون و ممکن نبود که این یک نفر معاون بتواند از عهده تمام تکالیفی که در آنجا نوشته بود بر آید آمدیم از برای این اداره یک نفر معاون پارلمانی و یک نفر هم دیر کتور ژنرال قرار دادیم از برای تمام این ادارات همین طور که پیشنهاد شده است و حالا بی بینیم که برای رئیس کمیسیون يك تنبیر مسلکی پیدا شده است که دیر کتور ژنرال معین شود یکی برای معارف و اوقاف و یکی برای فوائد عامه و طرق و شوارع و غیره و بنده عرض می کنم که این وزارتخانه خیلی بزرگ است و می خواهم عرض کنم بزرگترین وزارتخانه ها خواهد بود بعد از تشکیل و يك همچو وزیری که باید اغلب ساعات خود را در مجلس صرف کند چطور خواهد بکار های اداری رسید که بامور دیر کتور ژنرال رسیدگی کند ولی ممکن است که برای سهولت کار

يك معاون پارلمانی داشته باشد و دو نفر مدیر یکی برای معارف و اوقاف و صنایع یکی برای فوائد عامه و طرق و شوارع و جنگلها که رسیدگی بامورات کنند و در تحت ریاست وزارت علوم و اوقاف باشند .

وکیلالتجار - بنده می بینم گاهی در يك موقعی يك چیزی را میگوئیم بدون این که دلیلی ذکر کرده باشیم و در جای دیگر می گوئیم همینطور است باز بدون دلیل اینکه بعضی از آقایان فرمودند ما وزارت خانه نداریم و هیچ تردیدی نیست لکن بنده عرض می کنم هیچ وزارتخانه نداریم فقط اسماً یک نفر وزیر بوده آنها هم اشخاصی بودند که خودشان هر چه می خواستند می کردند در دوره سابق آقایان می دانند که در ترتیب ادارات وزارتخانه ها همین قدر می گفتیم که باید تشکیل شود دیگر بهیچوجه داخل جزئیات و تعیین تکلیف فرد فرد اعضا نمی شویم و فعلاً هم عقیده شخصی بنده این است که مجلس باید در این کارها مذاکره کند این از وظیفه مجلس خارج است بر عهده وزیر است خود می داند هر طوریکه صرفه مملکت را دران دید عمل باید بکند و ادارات ترتیب بدهد ما الان می بینیم وزارت داخله چندین ادارات از قبیل شرق و غرب و شمال و جنوب و غیره با ترتیب صحیحی دارد و حال اینکه هیچ مجلس مداخله نکرده است بنده بنده هیچوقت مجلس نباید در ترتیب ادارات يك وزارتخانه مداخله بکند بلی اگر شما می خواهید بمناسبت زیادتی و با اهمیت کاریک وزارت خانه کار آنرا دو قسمت کنید البته وزیر ها باید بدانند که باید معاون معین کنند اساساً در اینکه يك وزارت معارف قانونی باید تشکیل شود خلافی نیست و هر قدر مذاکره شود گمان نمی کنم که کسی مخالف آن باشد ولی ترتیب تشکیل ادارات با خود وزیر است که ببیند اداره او چند شعبه لازم دارد معاون باید چند نفر باشد مدیر چند نفر و همکدام مجلس فقط در بودجه وزارت خانه نظر دارد وقتی که بودجه آمد و يك شعبه یا يك اداره يك وزارت خانه را زیاد دانست ممکن است که بودجه آن شعبه را رد کند و همین که رد کرد قهراً بر هم خواهد خورد والا در باب يك وزارت خانه که هیچ وجود ندارد و باید من بعد ایجاد شود در این که چند شعبه لازم دارد چطور می شود صحبت کرد بنده که شخصاً نمی توانم رأی خود را در این حساب اظهار کنم

وحید الملک - بنده می خواهم عرض کنم که ملتعت فرمایش آقایان بخوبی نشدم و گمان می کنم که این قانون معارف دولت بلژیک نوشته شده و هیچ خلاف قانون پارلمانی در آن نمی بینیم بلکه در این تکالیف يك وزارت معارف صحیحی ذکر شده است و این راجع است بتکالیف اجباری عمومی و باید یک قانون عمومی در باب معارف از مجلس بگذرانیم که از روی آن چنانکه عرض شد وزیر و معاون وزیران تکالیف خود را بدانند .

ذکاء الملک - اولیاد آوری می کنم اصل ۲۱ قانون اساسی را که می نویسد هر گاه در قوانین اساسی

وزارتخانه ها قانونی جدید یا تغییر و نسخ قوانین مقرر لازم باشد با تصویب مجلس شورای ملی صورت خواهد گرفت اعم از اینکه لزوم آن امور از مجلس عنوان یا از طرف وزرای مسئول اظهار شده باشد مسئله دیگر اینکه فرمایش آقای وکیل التجار غیر از چیز است که راجع باین قانون باشد اما اگر بگوئیم بوزیر که شما برای اداره خود ۳ نفر بیاورید این مداخله در امور وزارتخانه است اما اینکه معاون بایک اداره مستقل داشته باشد یا چنگلها و طرق و شوارع باید اداره شود اینها قانون اساسی وزارت معارف است و اینکه مجلس باید در امور بیک وزارتخانه تفتیش بکند یا نکند آن بیک مسئله دیگری است و بعقیده بنده مجلس نمی تواند بوزیر بگوید فلان اداره لازم نیست ولی این را می تواند زمانی که بودجه آن وزارتخانه بمجلس آمد انجام بدهد باین معنی که آنقدری از بودجه که راجع است بآن اداره تصویب نمیکند و این را کسی انکار ندارد که یکی از وسایل مداخله مجلس در امور وزارتخانه ها غیر مستقیماً مسئله بودجه است ولی این در وقتی است که بیک وزارتخانه داشته باشیم و بیک وزیری اداراتی تأسیس کرده باشد که مجلس در ترتیب آن ادارات نظر نماید اما مسئله که شاهزاده اسدالله میرزا در خصوص معاونین پارلمانی فرمودند بنده در عرایض خود قطع دارم و بدون هیچ تردیدی عرض کردم که معاونین پارلمانی جزو کابینه هستند و مسئولیت دارند مثل وزرا عوض میشوند و همان طور که رئیس الوزرا وزرا را معین می کنند معاونین را هم معین می کند و وقتی که سلب اعتماد از بیک وزارتخانه یا هیئت وزرا شد معاونین آنها هم خارج میشوند و اینکه می گوئیم وزیر مسئولیت دارد می خواهم شاید تا بیک درجه معنی مسئولیت وزیر توضیح شده است مسئولیت وزیر در بولیتیک است مسئولیت در کلیات دارد یعنی در مقابل پارلمان مسئولیت مسسلیکی دارد ولی معاونین مشغول ترتیب امور و وظایف اعضای وزارتخانه هستند و وزیر همان طور بیکه مسئولیت مسسلیکی دارد مسئول ترتیب وزارتخانه هم و ببار آخری از دوره وزیر مسئول است اما مسئله مدیر اداره وزارتخانه ترتیبش غیر از معاون آن وزارتخانه است در فدرنگستان معمول است که بیک وظایفی از برای مدیر معین می کند که اجزاء دیگر آن اداره آن تکلیف را ندارند و بعضی بدن وزیر هم تغییر نمی کند مدیر کل بیک اداره ممکن است بیست سال بواسطه اینکه خیلی با کفایت است در بیک وزارتخانه دوام کند و شاید در این ضمن هم بیست مرتبه وزیر تجدید می شود و این که وزیر تغییر داده میشود نه این است که خیانت کرده باشد این طور نیست برای اینست که پارلمان مسسلیک خود را تغییر میدهد آنوقت مسسلیک وزیر با مسسلیک پارلمان نمی سازد اینستکه استعفا میدهد و میرود پی کار خود و هیچ ابتدا هم رنجش از پارلمان یا پارلمان از آن وزیر ندارد بلکه اگر در چنین موقعی وزیر مستعفی نشود مورد ملامت خواهد بود که چرا استعفا نداد و معاون هم همین حال را دارد بلکه می خواهم عرض کنم معاون هم دو مسئولیت دارد که یکی مسئولیت در مقابل پارلمان است که مسئولیت مسسلیکی است چنانچه عرض کردم بیک در مقابل وزیر است که

در ترتیب اداره آن وزارتخانه و ادارات آن در ریش وزیر مسئول است.

وزیر فواید عامه - عرض می شود بنده

اولاً تأسف میخورم که از ابتداء در اینجا حاضر نبودم که درست از مطلب مسبوق شوم و در وسط صحبت وارد شوم ولی میدانم صحبت در این است که چه طور شده که وزارت علوم ایجاد تمام شعب را پیشنهاد کرده است و سایر وزارتخانهها پیشنهاد نکرده اند این دلیل اینستکه وزارت علوم اصلاً معنی و اساس نداشته است و حالا باید از نو بیک اداراتی تشکیل بدهد و لابد مستلزم بیک مخارجی خواهد بود و ایجاد بیک بودجه باید بشود و آنهم باید از طرف مجلس شورای ملی قبول بشود یا بجهت بود که پیشنهاد شد اما سایر وزارتخانه ها بیک ادارات و شعبی داشته اند ولی نواقصی داشته است که شایسته ندانستم که تعطیل کنند و به مجلس اطلاع بدهند ثانیاً تشکیل شعب قانونی بشود این بود که آنها را بیک شکلی تغییر و تبدیل دادند که نواقص آن ها را بر داشته و بعد از اصلاحات همان شکل که عرض شد بودجه آنرا پیشنهاد خواهند کرد اما در خصوص معاونین آنطوری که اینجا بالمصراحه گفته شد در تمام ممالک اینطور نیست یعنی در بعضی ممالک شاید اینطور باشد ولی در ممالک دیگر معاونین وزراء مسئولیت ندارند و مسئولیت با وزیر است بلکه در بعضی ممالک اصلاً وزرای آنها هم در مقابل پارلمان مسئولیت ندارند.

وکیل الرعایا - بنده بموجب اصل (۴۱)

قانون اساسی عرض میکنم همانطور که باید وزیر داشته باشیم لابد معاون هم داشته باشیم که در قیاب وزیر دفاع کند حالا اینکه بنده عرض میکنم این مطابق قانون اساسی مایک چیز اختراعی است آمدیم ایجاد وزارت معارف و وزارت اوقاف که لازمست یاخیر بنده عقیده ام اینستکه اگر وزارت جنگ لازم داریم وزارت علوم و معارف هم لازم داریم اگر داخله لازم داریم وزارت معارف هم لازم داریم اگر وزارت معارف و تعلیم اجباری در مملکت نباشد بنده عرض میکنم هیچ چیز نداریم و گمان میکنم که اصلاً این مسئله قابل شور باشد باید رای بگیریم که زودتر از مجلس بگذرد.

مؤتمن الملک - در ترتیب آمدن قانون

بمجلس برای من اشکالی پیدا شده نمیخواهم خودم اظهار کنم ولی میخواهم مجلس اینجا توضیح کند که ماده (۱۸) قانون نظامنامه داخلی در باره اینقانون اجرا شده است یاخیر .

(معاضد الملک قانون (۱۸) نظامنامه داخلی را قرائت کرد) این هنوز بآن مقام نرسیده است اگر تصویب شده بآن مقام میرسد .

ذکاء الملک - اظهار آقای مؤتمن الملک صحیح

است این مجری نخواهد شد مگر وقتی که مخارجش تصویب شود ما هم این فکرها کردیم که اول اینجا بیاوریم بمجلس و بفرستیم بکمسیون بودجه یا اینکه اول بفرستیم بکمسیون بودجه و بعد بمجلس بیاوریم برای اینکه کمسیون بودجه باید ببیند مجلس چه اساسی برای این وزارتخانه انتخاب خواهد کرد بهتر

این بود که بیکفصل یاد و فصل اور اینجا تصویب شود و بعد برو بکمسیون بودجه و این دوسه فصل آخری که راجع ببودجه است اول برود بکمسیون بودجه آنچه در آنجا تصویب شد بمجلس بیاید بجهت اینکه کمسیون بودجه باید ببیند که این با مالیه امروزه مملکت امکان دارد تشکیل شود یاخیر

مؤتمن الملک - اینکه میفرمایند دوسه فصل

اول را اینجا رای بدهیم بعد برود بکمسیون بودجه آنجا ببینند مالیه مملکت اقتضا میکند یا نمیکند اینرا بنده نمیفهمم اول خوب است بعقیده بنده آن لایحه وزیر برود بکمسیون بودجه نظریات خود را بکند و رایورت بدهد که آنوقت رای معلوم شود والا اینجا نوشته است عده محرر عده پیشخدمت بنده چه میدانم شاید اینقدر لازم نباشد برای وزارت معارف یا اینکه کم باشد این را کمسیون بودجه میدانند

وحید الملک - بلی این قانون مشتمل است

بر یازده فصل چند فصل آن راجع بود ببودجه ما این را مجزی کردیم ولی این چند فصل راجع است باصول قوانین وزارت معارف که اصلاً در کمسیون بودجه از این مذاکره نخواهد شد .

مؤتمن الملک - اینجا می نویسد تعلیم عمومی

شاید مالیه مملکت اقتضای تعلیم عمومی را نکند

وحید الملک - باید خیال خودمانرا بیک

بکنیم بدانیم وزارت معارف لازم داریم یاخیر یکی از وزرای محترم شما بیک همچو لایحه پیشنهاد کرده است باید معلوم شود که مجلس بارای وزیر همراه است یاخیر بعد آرائی که معلوم شد که مجلس این را تصویب میکند بودجه هم بیک تکلیفی برایش معلوم خواهد شد والا چیزی را که اساساً معلوم نیست تصویب خواهد شد یا نه و هیچ وجود خارجی ندارد کمسیون بودجه چه چیز را تصویب کند صحیح است که تمام دخل و خرج مملکت در تحت نظر کمسیون بودجه باید باشد ولی باید اول بیک اساس معینی منظور شود کمسیون بودجه رای خودرا اظهار نماید ماده ۱۸ و [۲۱] نظامنامه داخلی راجع است باینکه اینطور پیشنهاد ها می تواند مستقیماً بمجلس بیاید و آن فصولی که راجعست بکمسیون بودجه بکمسیون بودجه رجوع شود .

اسدالله میرزا - بنده اینکه مجدداً اینجا

آمدم برای بیک مسئله اساسی است (اصل [۶] و [۶۱] قانون اساسی را قرائت کرد)

این اظهاراتی که اینجا کرده شد خیلی تازه است در هیچ موردی دیده نشده است و معاون وزرا جزه کابینه معرفی شوند بنده میدانم که وضع پارلمان انگلیس است اما در سایر ممالک اینطور نیست و در سابق دیدیم که بعد از آنی که وزرا تفرغه میدادند اصرار میکردیم که معاونین خود را معرفی کنند چنانچه آقای وزیر فواید عامه فرمودند مملکتی هست که وزرا می آیند در مجلس توضیح میدهند و در مقابل پارلمان مسئولیت ندارند پس این را نمی شود کلیتاً داد که هر کس در پارلمان طرف سؤال شد مسئول باشد آنچه تا با امروز عمل کرده ایم کابینه وزرا هفت نفر بودند هفت نفر معاون داشتند ولی مسئولیت فقط با وزراء بوده و بعقیده بنده اگر بخواهیم معاونین را هم مسئول فرار بدهیم چون موافقت با قانون اساسی

ماندارد باید يك لایحه نوشت و ترتیبات قانونی او را فراهم آورد که به مجلس پیشنهاد شده سمت قانونیت پیدا کند .

آقا سید احسین اردبیلی - از اهم قوانین که به مجلس پیشنهاد شده است این قانون است با کمال تأسف می بینم در موقعی که يك همچو لایحه مهمی که اهم لرایح است که پیشنهاد میشود خیلی از گوشه و کنار صحبت میداریم مثلا يك قسمت از وقت مجلس صرف میشود که تکلیف معاون پارلمانی چیست بنده عرض می کنم نباید باین نظریه نگاه شود باین قانون اینجا شب و ادارات را معین کرده است ولی تشکیل این شعب و تکلیف این ادارات با خود وزیر است البته خودش مسئول اداره کردن آن اداره است ممکن است ما این را بخوانیم آن اندازه که بعد و تکالیف آنها را چاره است قبول نمائیم و در تحت نظر بیاوریم يك وزارتخانه که مسئول مجلس است اول باید ترتیب تشکیل آن قانونی باشد یعنی وقتی که يك استیضاح میخواهیم بدانیم مطابق کدام فصل از قانون باشد بنده عرض می کنم برای تدوین يك قانون نباید اینقدر اشکالات بنمائیم این از تاریخ (۱۶) شهر صفر از کمیسیون آمده است این را پیش از این نباید معطل کرد که برود بکمیسیون بودجه البته باید بکمیسیون برود ولی بعد از آنی که قوانین آن از مجلس گذشت و آلا ن باید اساسا تصویب کنیم مملکت هر قدر بی پول باشد اگر دارائی خرد را صرف این کند شایسته است بجهت این که مملکت تا معارف نداشته باشد مملکت نیست

وزیر علوم - در تدوین این قوانین راجع بوزارت علوم چنانچه گفته شد بملاحظه امروزه مملکت شده است حالا تمام این ادارات یکمرتبه تاسیس شود خود بنده میدانستم که يك همچو سرمایه فعلا نداریم تا تمام ادارات و شعب یکمرتبه تاسیس شود ولی قانونی که در مملکت باید جاری شود باید اساسا راجع مجلس شورای ملی تصویب نماید و وقتی که تصویب میکنند نه این است که آن ساعت تمام آنها باید تشکیل شود يك مدتی برای آن قرار میدهند مثلا اجازه می دهد که بیست کشتی جنگی بسازند لکن بیست و پنج سال هم مدت قرار میدهند اما این که گفته شد خوب بود کمیسیون بودجه قبل ملاحظه مخارج این ادارات را بکنند آن بعد بنده است ممکن است تا شور اول پیشنهاد شود ولی قوانین را نباید از او کسر نمود .

افتخار الواعظین - بنده همچو میفهمم که در تاسیس این ادارات مخالفی نیست و برای رفتن بودجه هم گمان میکنم خواهد رفت و راپورت آنها خواهد آمد خوبست رای گرفته شود .

فهم الملک - بعضی از آقایان اظهار فرمودند که از معارف نمیتوان صرف نظر نمود بعضی آقایان اعتراضاتی میکردند که گویا راجع باین بود که معارف نمیخواهیم و این که در خصوص معاون فرمودند در قانون اساسی یکی دو ماده در مسئولیت ذکر شده و در آن مسئولیت وزرا و معاونین را مینویسد و همینطور که گفته شد مسئولیت وزیر مسئولیت مسلکی است یعنی هر وقت پارلمان تغییر مسلک داد قهرآ آن وزیر تغییر میکند ولی معاون در مقابل مجلس مسئولیت ندارد

ولی در غیاب وزیر حق دارد که آن وزارتخانه را اداره نماید اما در خصوص اینکه گفته شد برود بکمیسیون بودجه گمان میکنم کمیسیون بودجه حق داشته باشد که هر چه بآنجا رجوع میشود بگوید نه این لازم است یا خیر و این مسئله امروز خیلی اهمیت دارد در مالکی که پارلمان دارند مثلا در چند سال قبل مخارج معاون را موقوف کردند بعد که وزیر داخله توضیحات داد ثانیاً تصویب شد بنده عقیده ام این است که قبل از این که لایحه را رای میدهند و صورت قانونی پیدا کند اول بیاید در بودجه که به بینند کدام يك از اینها با وضع مالیه مملکتی میتواند تشکیل شود کدام نمیتواند آنوقت مجلس آنها را تصویب کند

دکتر علیخان - بنده آن وقتی که اجازه خواسته بودم مذاکره در این بود که پیش بینی برای اینگونه مطالب بشود حالا می بینم که داخل در جزئیات شده ایم باید در کلیات این قانون حرف زد اصلا اداره معارف لازم هست یا نه .

حسنعلی خان - بنده خیلی افسوس میخورم از اینکه راجع يك قانون خیلی مهمی سه ساعت مذاکره میکنیم و يك نتیجه گرفتیم که بنده آن نتیجه خلاف قانون است اگر ایراد کنند که این لایحه از مجرای قانون مجلس وارد نشده است این را بنده قبول میکنم و میگویم صحیح است نظر بمسئولیتی که در اینجا گفته شد که وزیر مالیه باید قبل از وقت وزیر مالیه پیشنهاد کنند وزیر مالیه ببیند که محل پرداخت رجوع اختلافی را دارد یا ندارد بعد که تصویب کرد که محل مخارج آن را دارد بپیشنهاد وزیر توأمأ بمجلس میفرستد و صراحة عرض میکنم که تا امروز يك قانون از روی قاعده بمجلس نیامده اینهم مثل آنها است پس کمیسیون بودجه ابتدا اختیاری ندارد که ما میگوئیم شما بیائید ببینید که این ادارات ممکن است تشکیل شود یا خیر بجهت این که کمیسیون قبل از وقت نمیتواند بفهمد تا سال دیگر خرچمان چقدر است و دخل مان چقدر این را وزیر مالیه باید تصویب کند عایدات مملکت را کمیسیون بودجه قبل از وقت نمیتواند اطلاع داشته باشد وزیر مالیه باید اطلاع داشته باشد و اینکه گفته شد وزارت معارف نداشته بنده عرض میکنم سابق هیچ نداشته ایم يك اسمی از وزارتخانه ها بود این صورتهای (۷۰۰) یا (۱۰۰۰) تومان دادند کدام يك از آنها بود همینطور يك معارفی داشتیم اسمی نه اینکه بکلی نبوده است فقط يك میز و چند صندلی زیاد شده است بنده تصور میکنم که اگر این را بفرستیم بکمیسیون بودجه يك خلاف قانون کرده ایم باید وزیر معارف با وزیر مالیه صحبت کند که این ادارات باید تشکیل شود شما چقدر میتوانید از مالیه مملکت بوزارت معارف بدهید بعد از آنی که معلوم شد که وزارت مالیه تصویب کرده است در مجلس اساسا مطرح شود و بگذرد والا بمجرد فرستادن این قانون را بکمیسیون بودجه این عمل نخواهد تسویه شد .

رئیس - بنده اعتقاد این است که مذاکرات کافی است چون عده کافی نیست برای رای میماند برای جلسه دیگر آقای متین السلطنه سؤال داشتید از وزارت فوائد عامه .

متین السلطنه - بلی از وزارت فوائد عامه

سؤال میکنم در خصوص نمک چه اقدامی شده است و امروزه در تهران بتوسط چه اشخاصی بفروش میرسد

وزیر فواید عامه - عجالة يك اداره مرکزی در طهران بجهت نمک تشکیل شده است و دسته دسته اشخاص بسر معادن نزدیک و دور می فرستیم از آن جمله همان روزی که قانون نمک از مجلس گذشت و با مضای آقای نایب السلطنه رسید روز بعد اشخاص که باید بسر معدن فرستاده شود فرستاده شد بعد از آن از طرف قزوین و نجم آباد هم فرستادیم اما اقدامی که در شهر شد فوراً در همان روز دم دروازه ها را مسدود کردند و آن يك دروازه که دروازه شاهزاده عبدالعظیم هست و از آنجا گرفته بانبار دولتی وارد کردند و این در همه جا معمول است که وقتی يك قانونی می خواهد بگذرد مردم پیش بینی می کنند یعنی احتکار می کنند و این قانون چون طول کشید که از مجلس بگذرد مردم زور آوردند و نمک خریدار احتکار کردند و این همچنانکه عرض کردم در تمام دنیا معمول است حالا يك ده بیست روز طول می کشد آنها به مصرف برسد بعد شروع می شود بفروش و برای فروش هم چند نقطه در شهر از طرف اداره مرکزی معین شده است که زحمت خریداری نداشته باشند

متین السلطنه - از جوابیکه دادند معلوم شد که اقدامی که شده است این است که يك مقداری نمک از معدن بیرون شهر کرایه داده شده است و در انبار ذخیره شده است و حال اینکه يك مقداری دلاف ها دارند کان نمک ذخیره داشته اند و حالا می فروشند عجالة نفعی که برای دولت متصور نیست همین بملاوه يك مقداری پول داده اند برای کرایه نمکی که در انبار ذخیره شده و در ضمن شور در این قانون مکرر گفته شد که برای نظم اینکار وزارت فوائد عامه لازم است ترتیبی معین نماید که این نفع برای دولت باشد نه از برای علاف ها و سایر اشخاص که نمک دارند و گمان می کنم وزارت فوائد عامه می توانست در این باب پیشنهادی به مجلس کرده جلوگیری از فروش علافها یا سایرین نماید هلی ای حال این جواب بنده را قانع نمی کند و در خواست می کنم که باید از اینگونه اشخاص جلوگیری شود والا این سؤال خود را مبدل باستیضاح می کنم .

وزیر فواید عامه - بنده عرض می کنم که صلاح نیست دولت در این باب اقدامی بکند این هزار خرواری که این مردم دارند باید این شهزاد تومان را ببرند و اینکار را هیچ دولتی نتوانست بکند مثل اینکه دولت آلمان وقتی که میخواست بر کبریت گمرک بگذارد مقدار زیادی مردم احتکار کردند دولت هم فدغن نکرد که محترکین کبریت نفروشد این سبب شد که تا يك ماه در مملکت آلمان کبریت پیدا نمی شد تا بعدیکه خانها یکی دو تا سه تا چهارتا کبریت بهم دیگر قرض میدادند و به قیده بنده آمدن می شود از این کار جلوگیری کرد

رئیس - مجلس عجالة ختم می شود موضوع مذاکرات روز سه شنبه انتخاب هیئت رئیسه و کمیسیونها .

(مجلس تقریباً دو ساعت از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۷۵

خلاصه صورت مجلس روز شنبه ۲۴ شهریور ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد. صورت مجلس روز شنبه ۲۱ قرائت گردید دو فقره تلگراف واصله از تبریز و باد کوبه راجع باستقرار داخلی قرائت گردید.

تلگراف واصله از رفسنجان راجع به صادرات وارده از سیل قرائت شد رئیس اظهار داشت چنانچه مجلس تصویب نماید کمیسیون اهانه تشکیل شده ترتیبی برای این کار بدهد.

راپورت کمیسیون عرایض و مرخصی راجع به مرخصی یکماهه آقای افتخار الواعظین برای مسافرت خراسان قرائت و بطوریکه کمیسیون تصویب نموده بود رای بقیام و قعود گرفته و مرخصی یکماهه ایشان تصویب گردید.

چهار فقره راپورت کمیسیون معارف و کمیسیون معاسبات و کمیسیون بودجه و کمیسیون قوانین مالیه راجع بخلصه اعمال آن کمیسیونها قرائت شد. طرح قانونی از طرف آقای ادیبالتجار راجع باحتکار غله پیشنهاد شده بود قرائت و بکمیسیون مبتکرات رجوع گردید.

در این موقع شروع بانتهای هیئت هیئت رئیسه گردید بدوای برای انتخاب رئیس و رفته توزیع و اخذ رای گردید.

آقایان میرزا احمد و آقا سید حسین اردبیلی و محمد هاشم میرزا بحکم قرعه به هیئت یک نفر منشی استخراج آراء نموده آقای مستشارالدوله از (۶۱) نفر نمایندگان حاضر با اکثریت (۴۴) رای بریاست مجلس شورای ملی منتخب گردیدند.

پس از آن برای انتخاب نایب رئیس اول رای گرفته آقایان فهیم الملک و ابوالقاسم میرزا و صدرالعلماء بحکم قرعه استخراج آراء نموده و نتیجه بطوری که ذیلا مندرج است حاصل گردید عده نمایندگان حاضر (۶۲) نفر آقای حاج سید نصرالله ۲۹ رای آقای نواب ۲ رای آقای ممتازالدوله ۱ رای

چون اکثریت تام حاصل نشده بود مجدداً رای گرفته و آقای حاج سید نصرالله از (۶۲) نفر نمایندگان حاضر با اکثریت (۳۷) رای بسمت نایب رئیس مجلس شورای ملی انتخاب شدند.

برای انتخاب نایب رئیس دوم رای گرفته آقایان ادیبالتجار و سلیمان میرزا و آدینه محمدخان بحکم قرعه استخراج آراء نمودند و آقای ممتازالدوله از (۶۲) نفر نمایندگان حاضر با اکثریت [۳۷] رای بسمت نیابت ریاست مجلس شورای ملی منتخب شدند پس از آن برای انتخاب چهار نفر منشی و رفته توزیع و بطریق انتخاب جمعی رای گرفته شد آقایان حسنعلی خان و دکتر اسمعیل خان و تقی زاده بحکم قرعه استخراج آراء نموده و بطوریکه ذیلا مندرج است نتیجه حاصل شد.

عده نمایندگان حاضر (۶۲) نفر. مزز الملک (۵۵) رای معاضد الملک (۴۱) رای میرزا مرتضی قلیخان (۳۳) رای وزیرزاده (۳۰)

رای شاهزاده سلیمان میرزا (۲۴) رای آقایان نواب و ذکاءالملک هریک (۱۴) رای چون مطابق آراء فوق مزز الملک و معاضد الملک و میرزا مرتضی قلیخان با اکثریت تام انتخاب شده بودند برای انتخاب یک نفر دیگر در تالی ورقه توزیع و اخذ رای گردید نتیجه این طور حاصل شد عده نمایندگان حاضر (۶۰) نفر وزیر زاده (۲۸) رای شاهزاده سلیمان میرزا (۲۲) رای در این نوبت هم چون اکثریت تام حاصل نگردید مجدداً رای گرفته و در نوبت ثالث آقای وزیرزاده از (۶۱) نفر نمایندگان حاضر با اکثریت ۳۴ رای بسمت منشی انتخاب شدند پس از آن برای انتخاب سه نفر مباشر و رفته توزیع و بطریق انتخاب جمعی رای گرفته شد آقایان آقا شیخ رضا و وحیدالملک و ابوالقاسم میرزا بحکم قرعه استخراج آراء نموده و نتیجه بطوریکه ذیلا مندرج است حاصل شده عده نمایندگان حاضر ۶۰ نفر آقا میرزا کیخسرو ۶۰ رای آقای وکیلالتجار ۳۵ رای آقای میرزا ابراهیم خان ۲۶ رای آقای معین الرعایا (۱۹) رای فهیم الملک (۱۷) رای چون آقای میرزا کیخسرو بالاتفاق و آقای وکیلالتجار با اکثریت تام انتخاب شده بودند لهذا برای انتخاب مباشر سیم مجدداً رای گرفته و آقای میرزا ابراهیم خان از ۶۰ نفر نمایندگان حاضر با اکثریت ۳۳ رای بمباشرت مجلس شورای ملی منتخب گردیدند در این موقع بحکم قرعه شروع به تعیین شعبات ششگانه گردید و بطوری که ذیلا مندرج است نمایندگان محترم برای شعبات مزبور ذیلا معین شدند.

شعبه اول - وزیر زاده - صدرالعلماء - معین الرعایا - وحیدالملک - مزز الملک - مؤمن الملک - منتصر السلطان - آقا شیخ اسمعیل - میرزا کیخسرو - صدیق حضرت - ابوالقاسم میرزا آقا سید محمد رضا .

شعبه دوم - مستشارالدوله - دکتر امیرخان - حکیم الملک فهیم الملک - نواب - میرزا مرتضی قلیخان - معین السلطانه آقا سید حسین اردبیلی - میرزا داودخان - دکتر اسمعیل خان - حاج آقای شیرازی .

شعبه سوم - آقا میرزا احمد - اسدالله میرزا - دکتر علیخان - حاج محمد کریم خان - ناصرالاسلام - معاضد السلطانه - معتمدالتجار - حاج مصدق الملک - سلیمان - میرزا - آقا میرزا محمد صادق - آدینه محمدخان .

شعبه چهارم - حاج فاتح الملک - میرزا محمد نجات وکیلالتجار - حسنعلی خان - افتخار الواعظین - حاج میرزا رضاخان - حاج سید نصرالله - محمد هاشم - میرزا - ادیبالتجار - ذکاء الملک - حاج شیخ علی شعبه پنجم - آقا سید حسین کزازی - میرزا محمد علیخان تربیت شبانی - معاضد الملک - آقا سید ابراهیم میرزا اسمعیل نویری - حاج میرزا آقا - میرزا ابراهیم خان تقی زاده لسانالحکماء - میرزا اسدالله خان .

شعبه ششم - ممتازالدوله - آقا شیخ علی شیرازی قوامالاسلام - حاج وکیل الرعایا - آقا سید جلیل - عز الملک آقا شیخ ابراهیم - آقا شیخ محمد - آقا شیخ محمد حسین حاج محمد اسمعیل کاشف - آقا شیخ رضا - در این وقت از طرف رئیس ربع ساعت اجازه تنفس داده شد مجدداً جلسه تشکیل و راپورت های شعبات راجع بانتهای

هیئت رئیسه خود و اعضاء کمیسیونهای بودجه و مبتکرات و عرایض و مرخصی بطوریکه ذیلا درج میشود قرائت گردید .

از شعبه اول آقای مؤمن الملک بریاست و آقای صدیق حضرت نایب رئیس و آقای وزیرزاده منشی آقای وحید الملک بمخبری شعبه منتخب آقای آقا سید محمد رضا بهضویت کمیسیون مبتکرات و منتصر السلطان بهضویت کمیسیون بودجه و شاهزاده ابوالقاسم میرزا بهضویت کمیسیون عرایض و مرخصی انتخاب گردیدند .

از شعبه دوم - آقای مستشارالدوله بریاست و آقا سید حسین اردبیلی نایب رئیس و آقا میرزا مرتضی قلیخان منشی و آقای فهیم الملک به مخبری شعبه منتخب آقای حاج آقا بهضویت کمیسیون عرایض و آقا سید حسین اردبیلی بهضویت کمیسیون مبتکرات و آقای دکتر اسمعیل خان بهضویت کمیسیون بودجه انتخاب شدند .

از شعبه سوم - شاهزاده اسدالله میرزا بریاست و شاهزاده سلیمان میرزا منشی و آقای ناصرالاسلام بهضویت کمیسیون عرایض و مرخصی آقای میرزا احمد بهضویت کمیسیون مبتکرات انتخاب گردیدند

از شعبه چهارم - آقای حاج سید نصرالله بریاست و آقای حاج میرزا رضا خان منشی آقای افتخار الواعظین بمخبری شعبه منتخب آقای حسن علی خان بهضویت کمیسیون بودجه آقای ادیبالتجار بهضویت کمیسیون عرایض و مرخصی آقای ذکاءالملک بهضویت کمیسیون مبتکرات انتخاب شدند

از شعبه پنجم - آقای تقی زاده بریاست آقای میرزا ابراهیم خان منشی آقای لسانالحکماء بمخبری بشعبه منتخب آقای شبانی بهضویت کمیسیون عرایض و مرخصی آقای میرزا محمد علیخان تربیت بهضویت کمیسیون بودجه و شاهزاده لسانالحکماء بهضویت کمیسیون مبتکرات انتخاب گردیدند

از شعبه ششم - آقای ممتازالدوله بریاست آقای آقا شیخ ابراهیم نایب رئیس آقای قوامالاسلام منشی آقای کاشف بمخبری شعبه منتخب آقای شیخ محمد بهضویت کمیسیون عرایض و مرخصی آقای شیخ ابراهیم بهضویت کمیسیون مبتکرات آقا سید جلیل بهضویت کمیسیون بودجه انتخاب شدند

رئیس اظهار داشت بمناسبت بی ترتیبی عمل خبازخانه و کمی نان شاهزاده اسدالله میرزا از وزارت داخله سئوالی داشتند و معاون وزارت داخله هم برای دادن توضیحات در اول جلسه حاضر شدند لکن بمناسبت انتخابات موکول بجلسه آتی گردید و دستور جلسه روز پنجشنبه انتخاب اعضای کمیسیونها دائمی و سه نفر نماینده بجای نمایندگان مستعفی خواهد بود

(مجلس یکساعت از شب گذشته ختم گردید)

جلسه ۷۶

صورت مجلس روز پنجشنبه ۲۶ شهریور ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و نیم قبل از غروب بریاست آقای مستشارالدوله تشکیل صورت مجلس قبل از آقای معاضدالملک قرائت کردند